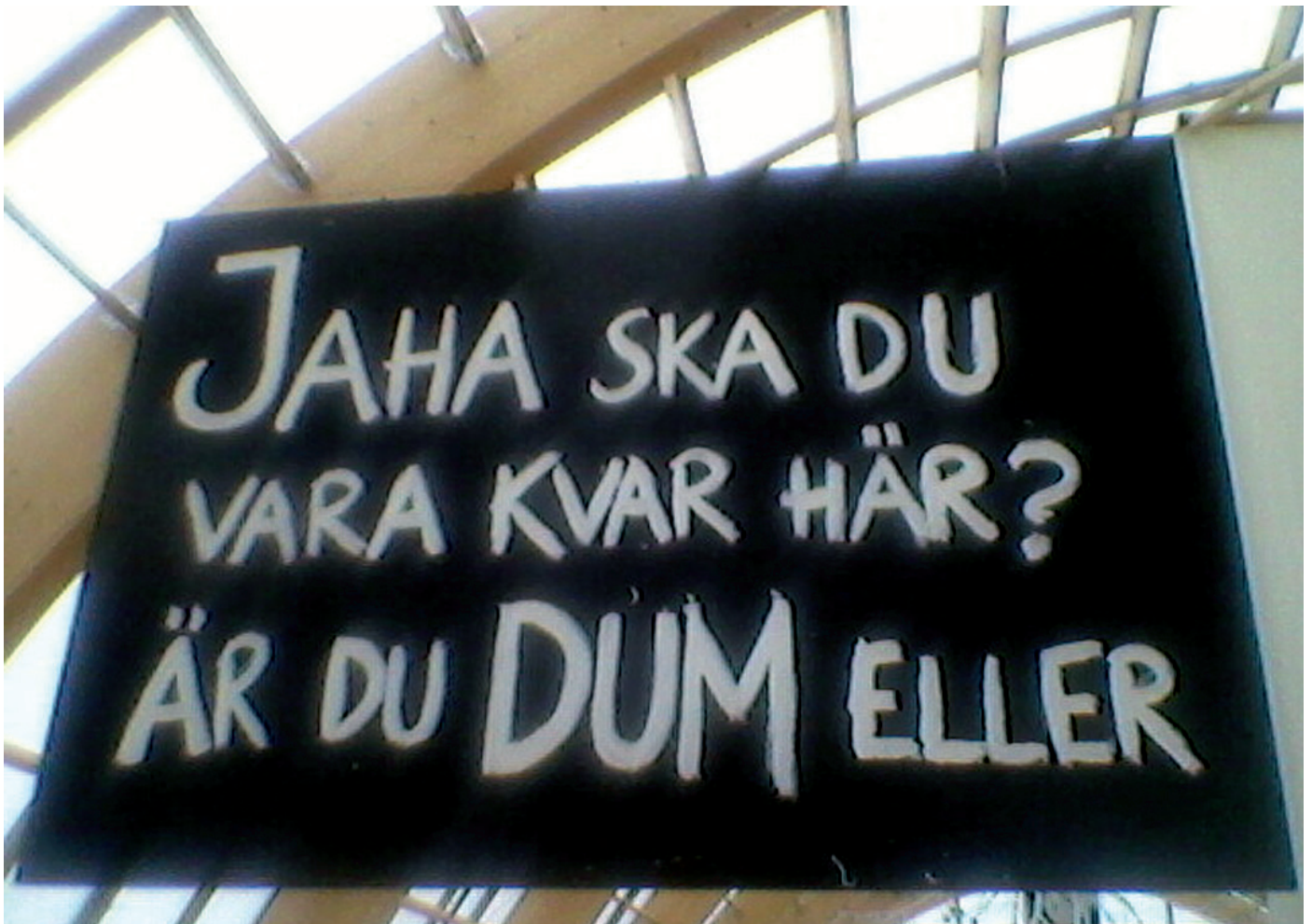

Att växa upp i storstadsskugga – i Vimmerby, Hultsfred och Eksjö

Lotta Svensson

En rapport från FoU Söderhamn

Att växa upp i storstadsskugga
- i Vimmerby, Hultsfred och Eksjö
Lotta Svensson

Omslagsbilden är tagen vid utställningen "I unga ögon",
Virserums konsthall 2009.

Produktion och Utgivning:
© FoU Söderhamn
CFL – Centrum för flexibelt lärande
Söderhamns kommun
Södra Järnvägsgatan 7, 826 80 Söderhamn
Tel. 0270-758 00 Fax 0270-169 65
Tryck: Söderhamns kommun, 2012
ISBN-nummer 978-91-972112-8-4

Att växa upp i storstadsskugga – i Vimmerby, Hultsfred och Eksjö

Lotta Svensson

Innehållsförteckning

Inledning.....	2
Bakgrund.....	3
Att flytta eller stanna?	3
Metod och urval	4
Tillvägagångssätt.....	5
Uppsatser.....	5
Gruppdiskussioner.....	6
Enkät.....	6
Analys av resultat	6
Dialog och återföring	6
Tidigare studier i Smålandskommunerna.....	7
Uppsatsskrivande och gruppdiskussioner	8
”Har jag en framtid i Vimmerby?”	8
”Har jag en framtid i Hultsfred?”	13
”Har jag en framtid i Eksjö?”	18
Sammanfattande reflektion	22
Enkätresultat.....	23
Hur är det att vara ung i din hemkommun?.....	23
När är din hemkommun bra att bo i?.....	23
Hemkommunen eller storstaden, var vill du vara?.....	24
Vad tycker människorna runt dig/Hur tror du att du uppfattas av de vuxna?	25
Känner du dig inbjuden att engagera dig i bygdens utveckling?	26
Sammanfattande reflektion	26
Känner du dig delaktig? Har du möjlighet att påverka?.....	28
Hur tycker du att ungas synpunkter och idéer tas emot?.....	28
Var kan du påverka viktiga beslut?	29
Vilket stöd skulle du få om du ville genomföra något?	30
Vart skulle du vända dig om du ville påverka?	30
Sammanfattande reflektion	31
Tänker då de unga stanna eller flytta?.....	32
Slutreflektion.....	34
Bilaga 1 Enkät till samtliga elever i gymnasiet åk 3.....	36

Inledning

- Sammanfatta i tre meningar vad du kommit fram till i din avhandling!
- Äää, jo ... Nej, det går ju inte!
- Jodå, kom igen nu!
- Jaaa... det är ju det här med att de vuxna hade fel ... när de trodde att det alla ungdomar ville var att flytta ...
- Vill de inte det då?
- Nej, det är ju olika för olika ungdomar ...
- Jaha, vad är det som skiljer dem åt då?
- Ja, det är ju det här med klass och kön - som spelar roll när de funderar över sin tänkta framtid ...
- Jaha, så det var vad du kunde se?
- Nej, sen var det ju det här med hur de vuxna ser på de unga, och att de inte räknar med de som stannar kvar ...
- Jaha, det låter intressant – berätta mer!

Det här var mitt första samtal med en journalist efter det att min avhandling som tog sin utgångspunkt i studier gjorda i Söderhamns kommun¹ var klar, och jag minns ännu hur det gjorde nästan fysiskt ont när journalisten försökte förmå mig att sammanfatta fem års arbete i tre meningar. Det visade sig också att den sista meningen gjorde att jag passerade nålsögat, från notis till artikel, och att jag därför fick breda ut mig i ytterligare några meningar.

På journalistens sista fråga ”Kan man säga att dina resultat gäller generellt i hela landet?” fick jag ju lov att säga att det inte gick att dra de slutsatserna utifrån min studie, och därefter kom den frågan att fortsätta att irritera och intressera mig. Hur generella kunde mina resultat egentligen sägas vara? Och hur skulle man med någon rimlig insats kunna besvara den frågan?

Lyckligtvis tyckte även forskningsrådet FAS (forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap) att det var en intressant frågeställning och gav mig så småningom möjlighet att forska vidare kring detta. Min forskning kom att mötas av stort intresse och visades sig ha hög igenkänningsgrad och hög angelägenhet i många av de mindre kommuner som kämpar med avfolkning och brist på förnyelse, och jag har fått möjlighet att diskutera dessa frågor över nästan hela Sverige. FAS forskningsanslag gjorde att jag kunde fortsätta upptäcktsresan - i det perifera Sverige - med ungas villkor i fokus. Om avhandlingsarbetet var en mental, intellektuell och social resa så blev mitt fortsatta forskningsarbete även i hög grad en resa i geografin. Som jämförelsekommuner valde jag så småningom tre Smålandskommuner: Vimmerby, Hultsfred och Eksjö och denna rapport kommer att handla om hur de unga ser på sina möjligheter i dessa kommuner.

¹Svensson, L (2006) Vinna och försvinna? Drivkrafter bakom ungas utflyttning från mindre orter. Linköpings Universitet.

Bakgrund

I mindre orter, liksom i större, finns unga av olika kön, etnicitet och social bakgrund, med skiftande intressen, olika grader av välbefinnande och varierande sociala nätverk. Därför är det svårt att tala om unga som en enhetlig grupp som delar villkor. Men ett villkor som de flesta unga i Sverige idag har gemensamt är att de efter gymnasiet aktivt måste ta ställning till vad de ska göra i framtiden. Och för unga boende på landsorten innebär detta beslut också att bestämma om de ska flytta från eller stanna kvar på hemorten, vilket inte nödvändigtvis gäller den som är uppvuxen i en större stad.

Sverige är ett av de länder i Europa där unga flyttar hemifrån tidigt – medelåldern på dem som flyttar hemifrån är 19 år och har varit det en lång tid (Ungdomsstyrelsen 2003). Den geografiska mobiliteten är högst i 20–30-årsåldern, och mobiliteten förklaras som regel mot bakgrund av förändringar i livscykeln eller i hushållet. Att bryta upp från hemmet och söka sig mot något nytt ser vi som en del av livscykeln. Urbaniseringen byggs på detta sätt in i befolkningsstrukturen eftersom unga från många mindre orter flyttar till betydligt färre stora städer och så småningom ofta bildar familj i den regionen (Kåks & Westholm 2006).

En svårighet med att studera dessa frågor är de mycket flytande definitionerna av det som ramar in forskningen. Vad är landsbygd? Är det ett samlingsnamn och i så fall, för vad? Även om begreppen glesbygd, landsbygd och tätort är definierade av avstånd och folkmängd så är dessa beteckningar framför allt icke-definitioner som säger att man inte bor i en storstad. I ett europeiskt perspektiv är mycket stora delar av Sverige glesbygd. Större sammanhängande urbana miljöer finns i princip bara kring Stockholm, Göteborg och Malmö.

Föreställningar om landsorten konstrueras alltså så att vad landsbygden ”är” blir en negation till vad storstaden ”är”. Storstaden framställs som händelsernas centrum, det modernas högborg, den plats där det finns arenor för moderna och ungdomliga företeelser – och där urban, modern och ungdomlig är begrepp som blir intimt förknippade med varandra.

Definitionen av vad som är en ungdom kan också göras mycket komplicerad, men fokus i den följande texten är unga i gymnasieåldern, boende i kommuner bestående av tätorter, landsbygd och en del glesbygd - och primärt forskningsfokus har varit hur de unga upplever sina hemorter ur olika aspekter och hur de tänker kring att flytta eller stanna kvar efter avslutade gymnasiestudier.

Att flytta eller stanna?

En livskraftig myt är att unga på landsbygden flyttar för att de inte kan leva de moderna liv de önskar om de stannar kvar på hemorten. Nordisk forskning (Nilsson 2001, Soininen 2002, Waara 2005) visar att det framför allt är utbildnings- och arbetsmöjligheter som påverkar flyttningsbenägenheten och att unga i första hand strävar efter att optimera sina livschanser. Bara i lägre grad är det upplevelsen av begränsningar i livsstil eller bristande delaktighet som är styrande. De faktiska förhållandena på hemorten och på den tänkta inflyttningsorten är alltså i hög grad väsentliga. Men den norm som säger att de unga ”som det är något med”

kommer att flytta bidrar till att styra de unga mot att tänka att storstaden är det enda stället där det ungdomliga och moderna kan komma till uttryck.

Min egen och andras tidigare forskning visar att social bakgrund och kön i hög grad är avgörande för vilken vikt unga från olika grupper lägger vid olika omständigheter. Grovt generaliserat vill barn till arbetare i högre grad bo kvar på hemorten medan tjänstemannabarn i större utsträckning vill flytta till storstäder (Jonsson 1994, Trondman 2001, Svensson 2006). Det finns också skillnader mellan könen; där killars respektive tjejers framtidsplaner påverkas av att de lägger olika vikt vid vilka faktorer som är väsentliga för hur deras val ser ut. Min forskning visar också att det finns ett starkt normtryck som pekar ut flyttandet som det mer "naturliga" för unga från landsorten att göra. Denna norm hänger i hög grad ihop med föreställningen om vad landsbygden är jämfört med storstaden, och upprätthålls inte bara av de som bor i "centrum", det vill säga storstaden, utan också av både de äldre och de yngre i landsorten (Svensson 2006, 2011).

Min tidigare studie, som har sin utgångspunkt hos unga i Söderhamns kommun, visade att trots att de vuxna i regionerna hyser farhågor kring utvecklingsmöjligheterna i krympande orter, och trots att det från regionala maktthavares sida finns en uttalad vilja att öka ungdomars deltagande i den regionala utvecklingen, så leder underliggande normer och interna logiker till att ungdomar i regionen uträknas som utvecklingskraft. Detta verkar pådrivande på utflyttningen av unga människor, och samma mekanismer verkar också dämpande på möjligheterna att vara med i utvecklingsarbetet för de unga människor som faktiskt finns kvar i kommunen.

Metod och urval

Kunde mina forskningsresultat från Söderhamn betraktas som generella? Denna fråga kvarstod då jag avslutat mitt avhandlingsarbete. De mönster jag såg i flytta/stanna-frågan; betydelsen av klass och kön i synen på framtiden; den övergripande normen där det är högstatus att vara en "flyttare"; där stannarna ses som förlorare och inte som resurser i utvecklingen av samhället – finns de mönstren överallt? Gäller detta i hela Sverige, eller gäller de t ex bara i mindre industriorter i Norrland, eller kanske bara i Söderhamn?

Ett sätt att pröva om mina tidigare resultat är relevanta och generella är att göra samma undersökning i andra kommuner, med andra förutsättningar än Söderhamn. Att undersöka normer och outtalade förväntningar låter sig dock inte göras på något helt enkelt sätt. En stor poäng med forskningsprojektet i Söderhamn visade sig vara den interaktiva ansatsen och den stora närheten till de som deltog i mina empiriinsamlingar. Att utifrån min egen person och tillgängliga resurser åstadkomma något liknande på många platser runt om i landet var inte rimligt utifrån de ramor som projektet och jag hade. Jag insåg tidigt att för att kunna genomföra detta på ett tillfredställande sätt måste jag hitta personer att samarbeta med, med tillgång till lokala nätverk och en önskan om fördjupade kunskaper.

De många seminarier och föreläsningar runt om i landet som min tidigare forskning öppnat upp för, har gett mig möjlighet att diskutera mina forskningsresultat både i akademiska sammanhang och i ideella, kommunala och regionala forum runt om i landet. Dessutom har min forskning gett mig fördjupad kontakt med många människor, både yngre och äldre, som jobbar med lokal och regional utveckling. I dessa sammanhang och med dessa lokalt förankrade personer har mina forskningsresultat prövats och diskuterats.

Ett av de utvecklingssammanhang jag tidigt kom i kontakt med var Leader² Astrid Lindgrens hembygd (ALH) som bedriver verksamhet i kommunerna Vimmerby, Hultsfred och Eksjö (samt en mindre del av Oskarshamn). I denna verksamhet låg fokus 2001-2007 på barns och ungas uppväxtmiljö, och man lät genomföra två studier om barns och ungas attityder till sin hembygd samt till entreprenörskap (Törnquist 2002 och Klosterberg & Andersson 2003). Detta var en av anledningarna till att jag valde just Vimmerby, Hultsfred och Eksjö kommuner för att göra jämförande studier. Ett annat viktigt skäl är att dessa tre kommuner är så pass olika varandra, t ex gällande näringslivsstruktur, arbetstillfällen, marknadsföring och ”karaktär”. Och viktigt är samtidigt att de ändå har flera likartade förutsättningar – de ligger t ex geografiskt nära varandra och har relativt korta avstånd till flera större orter. I ALH fanns också nyckelpersoner med god lokal kännedom och ett intresse för ungas situation i kommunerna.

Tillvägagångssätt

Genom kontakter med Virserums konsthall träffade jag några ungdomsgrupper för att se om mina frågeställningar och uppfattningar hade relevans för dem. Då jag uppfattade att detta var fallet kontaktades, via ALHs projektledare, kommunledningarna i de tre kommunerna, Vimmerby, Hultsfred och Eksjö, för att erbjuda och diskutera framtida samverkan och för att förankra forskningsprojektet. Via kommunledningarna lotsades jag vidare till skolförvaltningarna och så småningom deltog jag vid möten med de olika lärarkollegierna vid de kommunala gymnasieskolorna. Där diskuterades hur de olika momenten i mitt forskningsprojekt bäst skulle kunna genomföras. Mina önskemål var att få genomföra:

- uppsatsskrivning under temat ”Har jag en framtid i ... (hemkommunen)” i minst fyra klasser (två yrkesförberedande och två studieförberedande) i gymnasiets årskurs 2,
- gruppdiskussioner i de klasser som genomfört uppsatsskrivningen, kring resultaten från dessa,
- enkät i årskurs gymnasiets 3, med frågor som behandlar de ungas uppfattningar om hemkommunen

En överenskommelse med skollledningarna och lärarkollegierna gjordes om att detta skulle genomföras.

Uppsatser

Syftet med uppsatsskrivandet och de efterföljande diskussionerna är att komma nära de ungas egna berättelser och se hur de själva uppfattar vilka drivkrafter och sammanhang som är väsentliga då de fattar beslut om sin framtid.

Uppsatsskrivning genomfördes i gymnasiets årskurs 2 i Vimmerby, Hultsfred och Eksjö, under våren 2009? I Hultsfred genomfördes uppsatsskrivningen i samtliga klasser som en del i ordinarie undervisning och i de båda andra kommunerna skedde uppsatsskrivandet i fyra

² Leader står för Liaisons Entre Actions de Développement de l’Economie Ruale. Det betyder; "Samverkande åtgärder som verkar för att utveckla landsbygdens ekonomi". LEADER är en utvecklingsmetod som funnits inom EU sedan början av 1990-talet. Metoden innebär att man i ett lokalt område går samman i trepartnerskap som består av; offentlig, privat och ideell sektor, och gör en strategi för hur man vill jobba med att utveckla landsbygden ekonomiskt.

klasser; två yrkesförberedande och två studieförberedande. Vilka klasser som skulle delta bestämdes av skolan.

Uppsatserna har dels analyserats utifrån om de övervägande varit positiva, ambivalenta eller negativa till en framtid i hemkommunen och dels utifrån om några specifika lokala mönster framträder.

Gruppdiskussioner

I alla klasser där man skrivit uppsatser har det under min ledning genomförts gruppdiskussioner, med utgångspunkt i den grova analys som gjorts utifrån de uppsatser som skrivits i respektive kommun. Eleverna har fått frågeställningar att diskutera först i mindre grupper och sedan i helklass och därefter har de lämnat in sina sammanfattningar av gruppdiskussionerna skriftligt. Frågeställningarna har till viss del blivit olika i kommunerna, beroende på vad som framkommit i uppsatserna.

Enkät

För att kunna göra rättvisande jämförelser mellan kommunerna genomfördes en gemensam enkät i årskurs 3 på de kommunala gymnasierna i Vimmerby, Hultsfred och Eksjö under år 2009 (se bilaga1). Totalt 268 enkäter besvarades; i Vimmerby 72 st, i Hultsfred 81 st och i Eksjö 115 st.

Svarsfrekvensen i enkätundersökningen ligger i smålandskommunerna runt 50 procent³, vilket är mindre än vad jag hoppades på – men ändå tillräckligt bra för att kunna använda i den fortsatta analysen. Bortfallet ser rätt lika ut i alla tre kommunerna, och analysen indikerar att relativt sett flera ungdomar med arbetarklassbakgrund saknas bland enkätsvaren. Elever från individuella programmet har inte deltagit i någon av kommunerna.

Analys av resultat

Resultaten från uppsatsskrivningen har analyserats tillsammans med de unga själva och resultatet av dessa diskussioner redovisas i denna rapport. Enkäten har analyserats genom jämförelser mellan könen och utifrån föräldrars utbildningsbakgrund inom kommunerna, och även resultaten mellan kommuner har jämförts. I denna rapport kommer de mest tydliga och utmärkande resultaten att presenteras.

Dialog och återföring

Min ambition har varit att befinna mig i dialog med de inblandade under hela forskningsprocessen. Detta visade sig vara betydligt svårare vid detta forskningsprojekt än vid det tidigare, troligen beroende på att de geografiska avstånden var stora, de personliga kontakterna inte lika upparbetade och att min faktiska närvaro inte lika enkel att åstadkomma.

Dessbättre har samarbetet med ALH, som bedriver ett kontinuerligt utvecklingsarbete i dessa kommuner, överstigit förväntningarna och mina resultat har genom dem kommit till nytta i utvecklingsdiskussioner i kommunerna. ALH har i regionen under samma tidsperiod också

³ Andelen av elever som svarat på enkäten var i Vimmerby 53%, Hultsfred 41% och Eksjö 51 %.

genomfört och återfört ungdomsstyrelsens LUPP-undersökning, som också behandlar de ungas uppfattningar om sin hemkommun. De resultat som framkommer där bekräftar och förstärker i hög grad det som framkommer i min undersökning.

Tidigare studier i Smålandskommunerna

En tidigare enkätstudie i Vimmerby, Hultsfred och Eksjö genomfördes av Dalarnas Forskningsråd 2002, och enkäter besvarades bland annat av 254 gymnasieelever, som valts ut för att få en jämn fördelning mellan kön, kommuner och gymnasieinriktning. De frågor och svar som finns i denna undersökning överensstämmer i hög grad med den enkät jag genomförde i Söderhamn 2002 - detta utan att vi kände till varandras undersökningar.

I undersökningen från Smålandskommunerna används inte klass eller social bakgrund som kategori, men man konstaterar att störst skillnad bland jämförelsegrupperna finns mellan elever från teoretiska respektive yrkesinriktade program. Detta gäller i hög grad i frågan om man vill vara kvar i hemkommunen efter avslutade studier, där elever från yrkesinriktade program i betydligt högre utsträckning än de från studieinriktade program vill vidareutbilda sig eller jobba i hemområdet. Även i denna undersökning är gymnasieflickorna mer intresserade av att flytta än pojkarna.

I denna undersökning, liksom i min egen tidigare, framhåller de unga vikten av att de får större inflytande över samhällsutvecklingen.

”Märkbart är att gymnasister från teoretiska program genomgående säger sig vara mer intresserade av att kunna påverka än gymnasister från yrkesinriktade program. Eleverna som läser på teoretiska program tycker sig också, på de flesta områden, kunna påverka mer.”
(Törnquist 2002,s 35)

Det mest anmärkningsvärda är dock, enligt rapporten, den stora skillnad som finns mellan vad man är intresserad av att påverka och vad man tror sig kunna påverka – och detta gäller både de teoretiska och de yrkesinriktade programmen.

Växjö Universitet genomförde under våren 2003, i samma område (ALH), en studie om ungas föreställningar av företagsamhet (Klosterberg och Andersson 2003). I denna studie ingick en enkät bland elever från gymnasiet år 3, där 432 av 589 (73 procent) elever svarat. I enkäten ingick utöver frågor om entreprenörskap och företagande även frågor om delaktighet, påverkansmöjligheter och tron på utvecklingsmöjligheter av bygden. Några av dessa frågor har jag valt att följa upp i den enkät som genomfördes i Vimmerby, Hultsfred och Eksjö 2009. I denna undersökning presenteras dock de flesta resultat som en sammanslagning av samtliga kommuner och det är därför ofta inte möjligt att jämföra och presentera kommunernas resultat var för sig.

Om tiden efter gymnasiet skriver man i denna rapport att sex av tio unga vill flytta ifrån regionen, samtidigt som fyra av tio kan tänka sig att flytta tillbaka. Anledningen till att man vill återvända är en lugn miljö, den egna familjen och vännerna på orten. Det är få som vill flytta och aldrig återvända och en av fem vill bo kvar ett tag för att flytta senare. 18 procent av killarna och 9 procent av tjejerna vill stanna kvar där de bor nu. Tjänstemannabarnen är de som i störst grad menar att de vill studera vidare, och de menar att det är svårt att kombinera med att bo kvar. De menar att det inte finns intressanta jobb i bygden för den som skaffat sig

en högskoleutbildning. Andelen som vill studera vidare är störst i Eksjö och minst i Hultsfred. En femtedel av de unga, främst killar, kan tänka sig att starta företag i hembygden (Klosterberg och Andersson 2003).

En av de slutsatser som dras i studien är att det ungdomarna beskriver är en sorts upplevd och genomskådad skendemokrati. De menar att politiker, vuxna och skolpersonal samlar information och frågar efter deras åsikter – men deras idéer och åsikter tillmäts inget värde när det kommer till beslutsfattande.

Uppsatsskrivande och gruppdiskussioner

Att arbeta med uppsatser ger utrymme för varje individ att komma till tals, vilket möjliggör för dem att ge sin egen berättelse om hur deras bevekelsegrunder och beslut hänger samman. Genom att dessutom återföra en grov analys ges möjlighet till dialog kring uppgiften och resultaten, och de gruppnormer som eventuellt finns kring de diskuterade frågorna kommer då oftast till uttryck.

Jag inledde mina kontakter med de unga i Vimmerby, Hultsfred och Eksjö med hjälp av deras lärare, och genom att på lektionstid be dem skriva en uppsats med rubriken ”Har jag en framtid i ... (hemkommunens namn)?” Då uppsatsen skrevs visste också eleverna att jag skulle komma tillbaka för att fortsätta diskutera uppsatsen och deras tankar kring sin hemort vid ett senare tillfälle. Hur, när och med vilka uppsatsskrivandet och de efterföljande diskussionerna skulle genomföras bestämdes i samråd med intresserade lärare och utfallet blev lite olika i de skilda kommunerna. Mitt önskemål var att få uppsatser från minst två yrkesförberedande och två studieförberedande klasser från gymnasiets årskurs 2, och att få tillgång till klasserna minst en timme för den uppföljande diskussionen.

I texten nedan presenteras resultaten från respektive kommun för sig och därefter avslutas kapitlet med en kort sammanfattande reflektion.

”Har jag en framtid i Vimmerby?”

I Vimmerby genomfördes uppsatsskrivande i årskurs 2 i klasserna BF, EC, SP och TE.⁴ Totalt skrevs 59 uppsatser, 29 pojkar och 30 flickor. Här nedan visas några exempel:

”När jag slutar skolan så tror jag inte att jag kommer stanna kvar. Jag vill ju bli polis så, jag måste flytta för att kunna gå utbildning för det. När jag är utbildad till polis och har förhoppningsvis skaffat jobb i Västervik blir det att flytta dit. Förr tänkte jag alltid att stanna här, men det var i såna fall på landet.

Och om jag får den möjligheten kan det även bli att jag stannar här i Vimmerby. Min största dröm även innan att bli polis, är att ha en stor gård med hästar och alla andra bondedjur. Med tanke på att jag växt upp i en lite by som jag älskade. Älskar allt med att bo i en by, lukten, friska luften och att kunna gå till alla djur. Det vill jag att mina egna barn ska få uppleva också.

⁴ Barn- och Fritidsprogrammet, Elprogrammet, Samhällsprogrammet och Teknikprogrammet.

Så när jag nu tänker efter så tror jag att det blir att stanna i Vimmerby. Fast jag kommer inte att bo i stan utan att det blir utanför. Min framtid är här i Vimmerby i en liten by med massor av kor, hästar och höns. Även tre små barn.” (Flicka BF)

”Jag skulle vilja stanna kvar i Vimmerby om det skulle finnas jobb. Men det kommer det inte att finnas så det kommer att bli att jag flyttar och pluggar vidare. Jag tycker att kommunen skulle fixa mer bidrag till industrier. För då skulle det finnas mer industrier och mer folk sannar kvar i Vimmerby. OM jag stannar kvar i Vimmerby kommun så skulle det inte finnas jobb som jag skulle trivas med. Förr i tiden så fanns det jobb överallt, varför kan det inte finnas lika många jobb nu? (Det är frågan.)” (Pojke EC)

”Min framtid kommer nog inte att finnas i Vimmerby. Detta på grund av att det inte finns tillräckligt med intressanta jobb här. Om man vill gå vidare och utföra ett tekniskt jobb måste man flytta till storstäder. Personligen tycker jag att det är bättre att bo o en storstad. Man har alla möjligheter där. Det är inte lika begränsat där som i en liten stad. Å andra sidan är det mer personligt i en liten stad. Detta tycker jag är bra. Livet på landet är fint med, men det är långt till allting och man har mycket begränsningar. Naturen är fin, men det behövs mer än det för att trivas någonstans. Därför kommer min framtid att finnas utanför Vimmerby, som jag tror. Man vet ju aldrig, men eftersom jag troligen ska plugga vidare efter gymnasiet kommer jag flytta till allt större städer. Jag kommer ifrån början ifrån Tyskland och levt i större städer under en ganska lång tid. Därför vet jag i hur det är. Vart man flyttar beror idag ju till stor del på sitt jobb. När jag väl flyttat till en större stad tror jag inte heller att jag kommer att flytta tillbaka till Vimmerby eller någonstans utanför Vimmerby. Men man vet aldrig...” (Pojke TE)

”Själv så vet jag att jag inte kommer bo kvar i Vimmerby, och jag planerar inte på att någonsin komma tillbaka heller, inte för att arbeta eller bo här i alla fall. Det är väl inte så lätt att säga varför det är bara något jag alltid har vetat. Det känns så begränsat här, så instängt och tråkigt. Knappast som att man kommer få en lovande eller intressant framtidsliv här heller. Och att det är så svårt att få jobb på såna här ”små orter” hjälper ju inte. Jag vill inte bli något kassabiträde på Ica i fem år och bo i en tråkig lägenhet i en tråkig stad. Men för mig är det mer än så, det är inte bara det att jag vill bort från Vimmerby jag vill bort från Sverige, av helt personliga och orelevanta anledningar. Jag har drömt hela mitt liv om att få komma bort från den här buren som jag kallar det, till ett annat land en helt ny start, helt nya människor, ett helt nytt liv och lite mer äventyr än att flytta 2 mil från någon by utanför Vimmerby till en lägenhet i Vimmerby. Jag ska se världen och jag ska bo i Frankrike, England, få se vad mer jag kommer kunna tänka mig. Jag älskar språk och kultur och om jag vill arbeta med det vill jag arbeta där det finns och jag lär ju knappast kunna vara någon tolk eller översättare i franska/japanska osv. i Vimmerby. Inte ens i en storstad som Stockholm skulle jag kunna tänka mig det heller. Jag vill bo där det är levande, annorlunda och det är inte Sverige eller Vimmerby för mig.” (Flicka SH)

Det mönster som framkom i uppsatserna från Vimmerby, vad gäller inställningen till hemkommunen och till att flytta eller stanna, liknade i hög grad det jag sett i Söderhamn där pojkarnas gemensamma fokus är det blivande arbetet (och vägen dit) och där många av pojkarna från de yrkesförberedande programmen skulle vilja ha ett arbete i hemkommunen direkt efter gymnasiet. Många av pojkarna från de studieförberedande programmen tänker sig

studier och därefter en karriär, men kan tänka sig att komma tillbaka till hemkommunen om det finns en möjlighet att förena dessa önskingar i framtiden. Flickorna från de yrkesförberedande programmen tycker det är viktigt med tryggheten, familjen och vännerna och många av dem kan tänka sig att bo i hemkommunen medan de flesta flickorna från de studieförberedande programmen är negativa till en framtid i hemkommunen och uttrycker en stark önskan att ”komma iväg” (se Svensson 2006).

Utifrån en presentation av detta mönster bad jag eleverna diskutera vad de trodde det berodde på att det såg ut som det gjorde. Det andra temat jag ville få diskuteras var de ungas relation till den stora anläggningen ”Astrid Lindgrens Värld” eftersom det i flera uppsatser fanns negativa kommentarer kring kommunens satsning på denna. I flera av uppsatserna fanns också delar som handlade om förekomsten av skvaller och ”skitsnack” i Vimmerby, och detta blev det tredje temat för gruppdiskussionen.

Mönstret – varför ser det ut som det gör?

Precis som vid tidigare diskussioner om varför mönstret ser ut som det gör i frågan om att vilja flytta eller stanna (och där elever utifrån både kön och yrkes-/studieförberedande gymnasieprogram uppger olika grunder för hur de helst skulle vilja se sin framtid och även skilda motiveringar för denna önskan) så framkommer från elevdiskussionerna framför allt förklaringar som härrör sig till könsskillnader – och där förklaringen oftast är att pojkar och flickor ”är olika”. Som citaten visar kan förklaringarna bli mycket olika – framför allt beroende på vilken flickgrupp som kontrasteras mot vilken pojkgupp.

”Flickor är mer för de sociala och umgås med vänner och familj. Pojkar tänker mer på jobb så de tjänar mycket pengar.” (BFgrupp)

”Killar i allmänhet, inte bara i Vimmerby är mer inställda på att tjäna pengar. Dels är det instinkt och dels fixerade på status än på att trivas med det man gör. Flickor är mindre materialistiska och prioriterar trygghet och trivsel oavsett praktiska förhållanden.” (SHgrupp)

Detta är intressant eftersom de största skillnaderna när det gäller flytta/stanna- önskingarna finns mellan yrkes- och studieförberedande program, och inte mellan könen, men detta är inget som jag har fördjupat mig i vid diskussionerna med eleverna.

Turisterna och Astrid Lindgrens Värld

Utmärkande för Vimmerby är den stora anläggningen ”Astrid Lindgrens Värld” (ALV) som lockar turister, kanske främst föräldrar och barn, från hela Sverige men även internationellt. I flera av uppsatserna fanns kommentarer kring detta, och det fick därför bli ett av de teman som diskuterades i de efterföljande gruppdiskussionerna.

”Jag tycker att staden är bra när man är som barn. Men när man är 14 år eller börjar bli äldre så finns det inte så mycket att göra för oss ungdomar att göra. Och vi ungdomar har

försökt att prata med fritidsledare som gett oss tips att gå till Vimmerby kommun. Och dom fixar aldrig nåt, bara till turisterna.”(Pojke BF)

”Jag skulle kunna tänka mig att bo kvar i Vimmerby. Men jag tror inte att jag kommer göra det eftersom det nästan inte finns varken jobb eller något att göra på fritiden. Det händer nästan aldrig något roligt. Kommunen satsar mer pengar på turismen än på folket som bor här. Det är också en anledning till att man ofta vill flytta härifrån. ”Vimmerby barnens stad” Vilka barn?” (Pojke EC)

Frågan jag ställde: ”Satsningarna på Astrid Lindgren, vad betyder det för er?” diskuterades grupp- och klassvis och då visade sig upplevelsen av satsningarna vara mera blandad, och mera nyanserade uppfattningar framkom. De mer positivt inställda framhåller främst de ekonomiska aspekterna, och även ”hålligång-faktorn” tillmäts en viss betydelse:

”Det är bra, mycket folk kommer till Vimmerby på sommaren. Det ger mer pengar till kommunen och mer liv och rörelse.” (TEgrupp)

”Man har tröttnat på ALV, och är trött på turisterna som besöker Vimmerby och alla som överfolkar våran sjö Nossen. Fast egentligen vore Vimmerby ingenting utan våra turister”. (SHgrupp)

”Mycket turister ger mer sommarjobb (behov av personal) och inkomstkälla till stan. Statyn på stan skrämmer bort vissa barn. Det ger PR för Vimmerby men det är mest en fasad, kommunen tar hennes kändisskap och tror att alla ”äger det”. ”Astrid Lindgrens Vimmerby” va, det är väl invånarnas kommun!” (BFgrupp)

Vad gäller ekonomi och sysselsättning så ser alltså en del av ungdomarna att de satsningar som görs i kommunen kring Astrid Lindgrens kulturarv ger pengar till kommunen, och ökade möjligheter till sommarjobb för dem själva. Det är framför allt eleverna från de studieförberedande programmen som lyfter fram dessa aspekter. Det tycks dock inte vara något som påverkar deras egen inställning till att flytta eller stanna – de allra flesta av dem är på väg bort från kommunen och de talar om satsningarna mera i generella ordalag, som att *”det är bra för kommunen”*.

Det blev också tydligt att många ungdomar hade kritiska synpunkter – framför allt på grund av att de uppfattade sig bortprioriterade till förmån för turisterna och deras barn.

”Allt rykte om ”barnens stad” gör ju så att ställen för ungdomar och unga vuxna försvinner. Dom satsar sina pengar på barn istället för ungdomar. Statyetten som är vid torget är bara skit, skulle hellre vart t ex en simhall.” (ECgrupp)

”När man bor här blir man väldigt trött på allt tjafs om Astrid, speciellt om man är tonåring som vuxit upp här. De satsar mer på AL än på ungdomarna.” (SHgrupp)

Dessa synpunkter framförs med viss frustration, främst av eleverna på de yrkesförberedande programmen, och följs också ibland av kommentarer som *”man kan ju undra om de alls vill ha några ungdomar i kommunen”*

Skvaller och skitsnack

I uppsatserna nämndes också flera gånger att det var mycket ”skitsnack” i Vimmerby, och att detta var en anledning till att man inte trivdes.

”Jag vill inte bo i Vimmerby eller Kisa där jag också bor. För att det är så litet och det går alltid en massa skitsnack och rykten. Alla pratar skit om alla och ryktena sprider sig snabbt.” (Flicka BF)

”Nej, jag kan inte se mig vara kvar här efter gymnasiet. Det är för litet och det kommer inte gå att göra sig en framtid här. Sedan så gillar jag inte folket här. Det känns som byn jag bodde i innan, bara större, trångsynta skitsnackande sytanter. Sen det här med att bestämma. Jag kan faktiskt inte säga om det känns så eller inte, för jag har aldrig försökt ändra på något. Men den konservativa känslan jag fått av Vimmerby så tror jag inte att det går så lätt. Men som sagt, har ingen erfarenhet. Vimmerby är inte en stad som man kan finnas en framtid i, och ärligt talat så bryr jag mig väldigt lite om den nånsin får det.” (Pojke SH)

I gruppdiskussioner i gymnasieklasserna diskuterades vad detta skitsnackande står för, och många grupper hänvisar till att ”alla känner alla” och att ”man inte har så mycket annat att göra”. Flera grupper är också skvallrets normerande och fostrande roll på spåren.

”Det är en liten stad så alla vet nästan allt om alla. Om man inte har något att göra (som t ex eftermiddagsaktiviteter) så är det lätt att snacka skit i stället. Ett litet rykte kan bli stort trots att det kanske inte ens har hänt något.” (BFgrupp)

”Skitsnack. Det går inte att undgå, det kommer alltid att finnas. Vi tror att de finns normer och ett ideal som ”ska följas”. De som gör annorlunda eller ”fel” snackas det skit om. Om det finns någon som man är ovän med, eller inte riktigt funkar ihop med, snackar man skit om henne eller honom för att höja upp sig själv så att man känner sig bättre än den personen.” (SHgrupp)

De attityder och värderingar, köns- och social bakgrundsmönster som framkom i uppsatserna från Vimmerby hade stora likheter med mina tidigare forskningsresultat. Likaså kändes de förklaringar de unga ser till dessa skillnader igen från tidigare diskussioner. Att den turismsatsning som görs i kommunen medverkar till att de unga kan känna sig exkluderade var så vitt jag vet inget som diskuterats i kommunen tidigare, men är intressant då det ger nya infallsvinklar i frågor kring turismsatsningar i mindre kommuner. Ungdomarna uttrycker här till och med att just dessa satsningar medverkar till att de kan känna sig exkluderade. De diskussioner om skitsnackandet som jag deltagit i ställer frågor om vilka normer som finns, hur de upprätthålls och hur de medverkar till eller motverkar att unga människor vill bo i kommunen.

”Har jag en framtid i Hultsfred?”

I Hultsfred nappade lärarna på förslaget om uppsatsskrivande i så hög grad så att det blev uppsatser skrivna i klasserna BF, EC, ES, FP, IP, NV, OP och SH⁵ i årskurs 2 på gymnasiet och gruppdiskussioner kring slutsatser från uppsatserna genomfördes i dessa klasser. 96 uppsatser skrevs, 41 pojkar och 55 flickor. Här nedan visas några exempel:

”Om 5 år när jag är 23 år hoppas jag att jag bor hemma i min kommun därför att jag trivs här, allt som jag behöver finns i min kommun. Jag skulle aldrig kunna flytta iväg långt härifrån. Möjligtvis till en annan liten kommun som ligger nära Hultsfredskommun. Jag trivs inte i städerna! Jag vill bo där det är lugnt, som på små orter. Det dåliga med att bo på små orter är att det inte så många affärer.

Sedan är jag också en jägare så jag vill inte lämna mina jaktmarker eftersom jag trivs i skogen och så kommer jag få ett jobb på min farbrors fabrik och den chansen vill jag inte missa.

Om 10 år hoppas jag att jag bor i en liten lägenhet med min tjej där det är lugnt och inte i någon större stad där det är mycket slagsmål.

Om 15 år hoppas jag att jag har skaffat en familj och lite djur. Jag vill kunna släppa ut mina barn så dom kan springa och leka och att djuren till exempel kunde kan springa lös på gården och inte bo i någon stad där man inte kan göra dom här sakerna.

Därför vill jag bo kvar i min kommun som jag gör nu eftersom jag trivs här.” (Pojke FP/IP)

”Jag bor i Hultsfreds kommun i en liten ort som heter Virserum. Jag trivs rätt så bra där för att det inte är så stort gillar inte ha mycket folk runt mig så jag skulle aldrig kunna bo i en större stad. Förstår inte hur de kan leva som de gör, jag gillar och köra bil och cross och det är ju mycket roligare i en liten ort än en stor stad som det är fullt med trafik jämt och cross t ex. Vart ska man köra det inne i en stad? Då är det bättre på en liten ort men kan köra iväg någon skogsväg.

Jag vet inte om jag kommer stanna kvar just i Hultsfred kommun det beror ju på hur det blir med jobb sedan.

Jag vet inte riktigt hur min framtid skulle se ut i min hemkommun, skulle kanske se bra ut för finns rätt mycket jobb i det yrket jag ska jobba med.

Sen finns det ju fina ställen ute på landet som jag skulle vilja bo i sedan.

Trivs så bra ute på landet allt är så lugnt och skönt sen kunna bygga crossbana på några åker man köpt till och köra där.

Om 5 år har jag nog flyttat hemifrån och börjat jobba och köpt de saker jag vill ha och behöver. Men jag har nog inte skaffat familj en så därför kommer jag nog köra längre sträckor när jag jobbar och sova mycket i lastbilen.

Om 10 år då har jag kanske skaffat familj och lugnare körningar och ha hus på landet.

Men som om 15 år skulle jag nog vilja flytta till Amerika till Florida och öppna ett eget åkeri med lastbilar där, det är väl drömmen sen kommer nog inte flytta tillbaka till min hemkommun. Kommer nog trivas som gammal i Florida i ett hus vid stranden där det är varmt och lugnt.

Men sen samtidigt kan man börja sakna sin släkt och vänner i Sverige men man kan ju alltid åka hem och träffa dom.” (Pojke FP/IP)

⁵ Barn- och fritidsprogrammet, Elprogrammet, Estetiska programmet, Fordonsprogrammet, Handelsprogrammet, Industriprogrammet, Naturvetenskapsprogrammet, Samhällsprogrammet och Teknikprogrammet.

”Har jag en framtid i Hultsfredskommun? Detta är en svår fråga och hur kommer mitt liv att se ut i framtiden. Kommer jag att bo kvar. Varför, varför inte i så fall? Är det för att jag har sätt de för och nackdelar med min kommun. Detta kommer jag att besvara i min uppsats.

Framtiden i min hemkommun Hultsfred är ovis. Jag har tidigare i ett annat ämne undersökt hur många som har flyttat in och ut ur kommunen och det var inga positiva siffror. Antalet utflyttade under ett år är större än antalet inflyttade.

Jag tror att det kommer att fortsätta så. Så om 10-15 år kanske jag fortfarande inte har flyttat tillbaka till Hultsfreds kommun. Mycket beror på om jag har träffat någon där och kanske fått barn och ett bra jobb. Men skulle det vara så att jag inte hade det, skulle jag flytta tillbaka.

Nära familjen och gamla vänner om tryggheten.

I Hultsfreds kommun finns det inte så stort utbud på vissa saker t.ex. utbildning, jobb speciellt under lågkonjunkturen. Folk tvingas flytta till städer där det finns jobb. Detta är en nackdel och man måste vara rädda om invånarna, lyssna på vad de har att säga. En nackdel med att bo här är för att avstånden till saker t ex bio är långa. Men på ett sätt kan det vara positivt på grund av att man sparar pengar och kanske hyr en film med kompisar om allt blir helt plötsligt mer personligt.

Det kan även vara så att man väljer att bo kvar för att man t.ex. har någon aktivitet som man inte vill släppa. Det kan vara att man spelar fotboll i något lag i kommunen och det är en som håller en kvar i kommunen. En annan sak som kan göra att man inte flyttar är rädslan att prova på något nytt, att lämna tryggheten som man haft hela livet.

Framtiden för både kommunen och mig själv är svårt att säga hur den blir men jag kommer att under någon period i mitt liv lämna kommunen för att studera, få ett bra jobb och jag tror att det är den största faktorn till att ungdomar flyttar från kommunen.

För utgår jag från mig själv kommer jag om ca 5 år förhoppningsvis kanske plugga och detta är svårt näst intill omöjligt att göra om jag bor kvar i min hemkommun. Detta är en stor nackdel för kommunen. Man mister invånare på grund av studier. De får kanske inte jobb på hemkommunen efter det och tvingas då kanske bo kvar där de studerat.

Jag kommer nog att flytta för att studera till kanske Växjö eller Göteborg men även för att upptäcka olika platser, få lite variation på mitt liv. Där jag har studerat kanske jag har träffat killen som jag tror är den rätte.

Han kanske kommer från den staden och vill inte flytta till en ”håla” som Hultsfredskommun. Även till affärer är det svårt att ta sig på grund av att utbudet här inte är så stort.

Men det finns även många fördelar med att bo kvar eller flytta tillbaka till hemkommunen.

Familjen som är en stor påverkan till trygghet. Jag skulle gärna vilja flytta tillbaka, gifta mig, få barn och bo nära familjen. Då kan man hjälpas åt med barnen och liknande. Då skulle jag känna en stor trygghet. I en liten och inte så alternativ byggd som Hultsfred är husen inte lika dyra som om jag skulle välja att bo i en stad som Göteborg. Detta är en positiv faktor och vilket jag tror får många att flytta tillbaka.” (Flicka SP)

”Situationen ser nog rätt illa ut för Hultsfred kommun. De flesta flyttar nog för att skaffa sig utbildning. Utav mina 4 kusiner som är mellan 20-25 år har två flyttat för gott pga jobb och utbildning, en är kvar här så länge för att läsa upp sina ämnen men lär troligtvis flytta sedan igen. Endast en av de fyra har stannat och bildat familj.

Jag tror mycket som spelar in är hur fäst man rö vid sin hembygd. Om man har bra minnen och mycket släkt kvar i sina hemtrakter är det nog svårare att sticka ensam än om man är ensam och bara har dåliga minnen. En annan faktor är nog vad man vill göra i livet. Har

man höga planer för framtiden är det nog större chans att man försvinner och inte kommer tillbaka. "Här är gatorna alldeles för små" som Lars Winnerbäck sjunger i "Gråa dagar". Det passar nog rätt bra in på vår kommun. Vill man bli något extra här i livet oavsett om det är jurist eller konstnär det handlar om är vår kommun för liten och innehåller för lite chanser.

Jag själv är en drömmare. Jag drömmer om att bli något inom kultur, eventuellt författare eller driva egen konstutställning. Att uppfylla de drömmarna är rätt omöjligt i Hulfsfredskommun. Jag kommer förmodligen först flytta till Kalmar eller Öland för att utbilda mig och sedan till Laholm. I Laholm finns fler möjligheter. I Halmstad skulle man nog lätt hitta ett kulturellt jobb och i Laholm finns inspirationen till att skriva ibland alla mysiga medeltids hus och gator." (Flicka SP)

Uppsatserna från Hulfsfred är generellt längre och mera resonerande, troligen beroende på att uppsatsskrivandet var inlagt som en del i svenskämnet och att det getts tid för förberedelser och genomförande. Hulfsfreds ungdomarnas uppsatser uppvisade samma mönster som i Vimmerby och Söderhamn beträffande skillnader mellan de yrkesförberedande och studieförberedande klasserna – i de studieförberedande klasserna fanns flest negativa till att bo kvar i Hulfsfred, och flickorna var oftare negativa än pojkarna. Men andelen vars uppsatser uttryckte en positiv inställning till att bo kvar i Hulfsfred var större än i de andra orterna, och det gällde framför allt i gruppen pojkar. Min uppfattning efter att ha läst alla uppsatser var att det inte var lika "hopplöst ute" att säga att man skulle kunna tänka sig att bo kvar.

Diskussionsfrågor i elevgrupperna i Hulfsfreds blev alltså dels min summering av resultatet och frågan vad som tycks göra Hulfsfred så möjligt, dels ville jag försöka förstå hur de hanterar normtrycket i flytta/stanna-frågan eftersom de inte tycktes lika starkt påverkade av det, och dels om deras mer positiva bild av kommunen har något att göra med att de upplever att de har någon möjlighet att påverka utvecklingen.

Mönstret – är det mera möjligt att bo i Hulfsfred?

I gruppdiskussionerna var naturligtvis inte alla överens om att Hulfsfred var särskilt möjligt, men de fann många anledningar till att unga kunde vara så pass nöjda med Hulfsfred. Faktorer som de själva uppfattade som viktiga var trygghet, vänner, familj, naturen, billiga bostäder, möjlighet för unga familjer att ha råd med hus, bra förbindelser med större städer, tillgång till olika typer av jobb, många aktiviteter som t ex speedway, fotboll, bandy och många aktiviteter knutna till Rockparty och Hulfsfredsfestivalen – vilket ger något att se fram emot.

"I Hulfsfred finns det mycket jobb och det finns mycket aktiviteter för ungdomar, t.ex. Metropol, Lumbus o.s.v." (BF o ESgrupp)

"Rockpartyt har en stor del i att det är möjligt att stanna. Det drar hit ungdomar för nöjes och studieförberedandes skull. Festivalen är en viktig del. Det händer små arrangemang lite då och då med stora artister. Speedwayen i Målilla är nära och många kommer hit och har ett stort hjärta i sporten. Samtidigt som många ungdomar kommer till gymnasiet för att plugga på speedwayprogrammet." (SV o NVgrupp)

*”Nära till större städer som ex. Linköping och Kalmar. Man känner de flesta. Litet och fint.”
(EC o OPgrupp)*

Känner ni av något normtryck att flytta?

Diskussionsfrågan om de kände av något normtryck att flytta var (som vanligt) fel ställd. Jag vet ju från mitt förra forskningsprojekt att de unga uppfattar sina önskningar och planer som sprungna helt ifrån dem själva, och de förnekar å det bestämdaste att det skulle handla om någon påverkan utifrån. I uppsatserna framställs normer, i de fall man tycker man behöver argumentera alls, som en sanning och inte som en utifrån kommande åsikt eller norm.

”När man är ung vill man testa nya saker, se hur det är att bo ensam osv. Därför vill jag ut och resa efter gymnasiet. Man får inga nya erfarenheter ifall man inte vågar att testa något nytt. Och se andra saker i världen. Hur ska man annars få någon uppfattning om alla världsproblem om man själv inte har sett och upplevt det?” (Flicka NV)

”Man träffar även nya människor när man kommer till nya ställen vilket gör det hela mer lockande att inte bo kvar. Om några år kanske man träffar på en skolkamrat och den frågar var man bor nu och vad man gör. Då vill man kanske inte säga att man bor kvar i Hultsfred och jobbar på Konsum medan skolkamraten bor i Stockholm och har egen firma. Det är nog många som skulle känna det som att ens klasskamrater ser ner på en då. Därför tror jag att många flyttar från Hultsfreds kommun.” (Flicka SP)

”Inte många tror jag väljer att stanna kvar, utan alla vill utforska något nytt.” (Flicka SP)

Då jag, i gruppdiskussionen, ställer frågan om de känner något normtryck att flytta så får jag svar som dessa:

”Nej, vi känner inget normtryck av att flytta, det är upp till en själv om man vill flytta eller inte, det ska inte andra bry sig om.” (BF o ESgrupp)

”Anledningen till att man flyttar är för man själv vill, inte för normtrycket.” (BF o ESgrupp)

Några bekräftade till viss del även ett normtryck.

”Halvt om halvt, det är inte jättestort men visst så finns det en viss misslyckandefaktor att tänka på. Kan vara kul att säga att man i alla fall varit utanför Hultsfreds kommun.” (SP o NVgrupp)

De normer som hävdar att man är mera lyckad som presumtiv flyttare inte var inte heller lika närvarande i de diskussioner som fördes. Istället hävdades oväntat ofta det motsatta, att det är bättre att bo på landet och ”fjolligt” att vilja något annat. Jag noterade också att det ofta var killarna som tog en stor del av diskussionsutrymmet och hävdade just dessa normer. I några av grupperna från de yrkesinriktade programmen kom de även till uttryck i de inlämnade gruppsvaren.

”Här hemma finns de riktiga jobb och inte en massa pappersarbete. Det är lugnt och skönt. Här har man allt folk som man känner och slipper träffa nya om man inte flyttar.” (FP o IPgrupp)

”Hördu, ja särl de att inte ska en bli någon stadsfjolla inte, här trivs vi bra! Jobbigt med mycket trafik och folk till förbannelse.” (FP o IPgrupp)

Även om motståndet mot storstaden och ”det andra” uttrycks i något skämtsamma ordalag så blir här i stället den motsatta normen uttalad – att det ”rätta” är att bo på landet och ha ”riktiga jobb”.

Kan ni vara med och påverka utvecklingen i Hultsfred?

I uppsatserna fanns inget som tydde på att de unga i Hultsfred kände sig mera delaktiga i utvecklingsarbetet än i andra kommuner jag undersökt.

”Nu har de renoverat gymnasiet och vi elever har inte alls fått vara med och bestämma hur det skulle sett ut. Det har gått åt hur mycket pengar som helst på renoveringen, men inga pengar får vi elever till att hitta på saker i våran undervisning. Så jag förstår varför ungdomarna i Hultsfredskommun väljer andra gymnasium.” (Flicka NV)

”På denna fråga kan man svara båda Ja och Nej. Allt handlar om vad man som privatperson prioriterar och vad staten och kommunen prioriterar. Kämpar staten för att befolka landsbygden? Arbetar Hultsfred för att medelåldern ska sjunka? Intresserar sig för att ungdomar och unga familjer flyttar hit? Svaras det ärligt ett JA på dessa frågor så ser jag inget hinder för att jag och min eventuellt framtida familj bosätter oss här.” (Flicka NV)

”Skulle man satsa lite mer på att få människor att stanna kvar i kommunen, så tror jag att man skulle se en förändring. Jag tror många känner att ingen lyssnar på vad man har för idéer. Jag tror nämligen att många flyttar just för det. Jag tror faktiskt att många ungdomar känner precis som mig.” (Flicka SP)

I gruppdiskussionerna visade det sig, liksom i andra kommuner, att de unga har olika förväntningar på vad ”påverka utvecklingen” skulle kunna vara. Några tycker att unga är med och påverkar, andra är nöjda med att få rösta, ytterligare andra är mycket missnöjda eftersom de skulle vilja påverka i många lokala frågor.

”Ja, det är ett mindre samhälle med stor närhet och det ger större möjlighet till att påverka. Dessutom känns det som att de vuxna är intresserade av vad vi har att säga.” (SP o NVgrupp)

Dom säger att dom ger oss möjligheter att ändra på saker och ting men när vi väl har kommit med några förslag så händer ju inget mer. (BF o ESgrupp)

Vi har aldrig varit delaktiga på det sättet, vi har aldrig försökt. (EC o OPgrupp)

Vi vet inte om vi kan påverka, vi är inte engagerade i något. Vi vet inte ens vart vi ska vända oss för att påverka, och vi orkar inte ta reda på det heller. (SP o NVgrupp)

Även i Hultsfred var det grundläggande mönstret detsamma, eleverna i de yrkesförberedande klasserna var generellt mer positiva till hemkommunen än de elever som studerade på studieförberedande program, och liksom i andra kommuner är pojkarna mera tillfreds än flickorna. Min uppfattning efter uppsatser och gruppdiskussioner är att pojkarna i Hultsfred i ännu högre grad är mera tillfreds med sin hemkommun. Detta kom även till uttryck i frågan om de känner av något grupstryck, där några pojkgrupper istället hävdade den motsatta normen – att ”det rätta” är att bo på landet. I frågan om vilka möjligheter de har att påverka utvecklingen rådde delade meningar, men betydligt fler var missnöjda med sina möjligheter att påverka. Vilka svar som ges i den frågan är i hög grad beroende av vilka förväntningar olika individer har på att kunna påverka alls.

”Har jag en framtid i Eksjö?”

I Eksjö skrevs sammanlagt 76 uppsatser i klasserna EC, HP, SP och TE⁶, varav 28 uppsatser skrevs av flickor och 48 av pojkar. Här nedan presenteras några exempel:

”Jag skulle nog inte vilja bo kvar i Eksjö kommun för jag tycker det är en tråkig kommun som ungdom finns det inget att göra än att vara med kompisar typ. Jag tycker dom borde fixa lite mer aktiviteter för ungdomar.

Jag tycker dom i Eksjö kommun mer satsar på äldre än ungdomar det är ju ändå ungdomarna som är framtiden. Dom borde fixa mer saker som lockar en till att bo kvar.

Det finns ingen direkt fördel att bo i Eksjö kommun, det finns inte så jätte mycket jobb.”(Pojke EC)

”Vad jag kommer att göra om 5,10 eller 15 år har jag ingen aning om men jag tror inte att jag kommer att bo kvar i Eksjö. Visst Eksjö är en rätt lugn stad att bo i men alla vet verkligen vem alla är. Det är ganska tråkigt och om det har hänt något så vet alla om det nästa dag.

Jag hoppas att jag kommer flytta härifrån, men jag skulle nog kanske kunna flytta tillbaka om jag har skaffat familj. Eksjö är ändå rätt mysigt när man är liten. Men under ungdomen så vill man verkligen inte bo här. Jag vet att det finns saker och göra i alla fall på sport fronten. Fast jag är ändå en som gillar att vara hemma och inte göra allt för mycket.

Jag tycker att Eksjö kommun ska hitta på mer saker som alla ungdomar kan göra, det skulle vara ett sätt för att få oss att stanna kvar i Eksjö kommun när vi har gått ut skolan.

Det som skulle få mig att bo kvar i Eksjö kommun är i fall jag fick ett jobb som jag verkligen trivs med, men helst skulle jag vilja flytta härifrån. Det finns mera jobb och andra saker i lite större städer. I större städer vet i alla om vem man är heller utan man kan vara lite anonym. Men man vet aldrig om man kommer att bo kvar här eller inte. Men jag tror att chansen är rätt liten.

Jag hoppas verkligen att nästa generation kommer att tycka att Eksjö Kommun är en mycket roligare stad att bo i för annars kommer det nog att bara bo pensionärer här i framtiden och Eksjö Kommun kommer att bli ännu tråkigare än vad det är idag.

Jag tror ändå att jag inte skulle ha velat växa upp i en annan stad för Eksjö är en trygghet i sig.” (Flicka HP)

⁶ Elprogrammet, Handelsprogrammet, Samhällsprogrammet och Teknikprogrammet.

”Om 5 år tror jag att jag bor i någon större stad, t ex Linköping, och studerar. Under dessa fem år har jag hunnit med att resa och jobba på diverse ställen, efter mina studier flyttar jag till en kommun där det finns jobb. Det kvittar om det är en liten eller stor kommun. Det viktigaste är att det finns jobb. Jag kan tänka mig att jobba i Eksjö kommun, men då måste finnas gott om jobb. Frågan, har jag en framtid i Eksjö? Besvarar jag alltså med att, om det finns jobb som jag är intresserad av så kan jag tänka mig att jag har en framtid i Eksjö kommun. Det jag ser dock är att det inte finns något jobb som intresserar mig, här i Eksjö kommun. Det finns det militära, men det verkar inte ha en vidare ljus framtid. Vi har även sjukhuset, men för att jobba där krävs en bättre utbildning än vad jag har. Det finns också en massa privat ägda företag, men ingen av dem intresserar mig. Mitt problem är egentligen att jag inte vet vad jag ska bli. Det finns så mycket att välja på och jag kommer antagligen att fastna i den staden där jag studerar. Eksjö har heller inte så mycket aktiviteter för ungdomar mellan 20 – 25. Det känns som att dem glöms bort. Något bra för Eksjö skulle vara om de fick några bra högskoleutbildningar så att fler ungdomar kunde komma hit och studera.” (Pojke SP)

”När jag gått ut gymnasiet tänker jag studera i en annan stor studentstad (t ex Lund/Uppsala) sedan vill jag antagligen i några år (under min ungdom) bo i en större stad någon stans i världen. När jag blivit lit äldre omkring 35år kan jag faktiskt tänka mig att flytta tillbaka till Eksjö. Det som kommer avgöra om jag flyttar tillbaka är om det finns jobb men jag skulle även kunna tänka mig att flytta tillbaka om det fanns bra pendlingsmöjligheter till storstäderna. Det borde det förhoppningsvis finnas beroende på det att mer växande miljöproblemet för jag skulle nog inte orka att pendla med bil flera gånger i veckan, det är inte heller speciellt miljövänligt. Om 5 år kommer jag antagligen fortfarande studera, så om de vill ha tillbaka mig ska det försöka locka hit människor i 30-40 års åldern. Jag kan alltså ha en framtid i Eksjö kommun men det beror också självklart på vad jag får för jobb på den första platsen även vad Eksjös omgivning har att erbjuda. Det som självklart också spelar in är var min framtid familj tycker och vill bo. Att locka med bostäder och jobb även barn vänligt är nog bra. Det kanske är bra att satsa på dem som vill ha sådana jobb som finns här. Pendlingsmöjligheter är nog också viktigt. Jag kan mycket väl alltså tänka mig att bo i Eksjö men delta först om några och inte i min ungdom. Det är svårt att exakt säga vad ni ska göra för att få mig att stanna.” (Flicka SP)

I uppsatserna från Eksjö var normen om att det lyckade livet innehöll en flyttning från hemorten närvarande i flera uppsatser, men jag fann även några inslag jag inte riktigt kände igen sedan tidigare. Flera av flickorna från de studieförberedande klasserna uttryckte en mer positiv inställning till hemkommunen, framför allt till att återvända vid familjebildningen och till skillnad från de andra studerade kommunerna uttryckte även flera av pojkarna på de yrkesförberedande programmen en önskan om att flytta. I de övriga studerade kommunerna tycker pojkarna från de yrkesförberedande programmen vanligtvis att hemorten är rätt okej, men i uppsatserna från Eksjö var många av dem mer negativa.

I gruppdiskussionerna uppmanade jag eleverna att diskutera om de tycker att min analys stämmer och vad de i så fall tror det kan bero på att det tycks som om de studieförberedande flickorna trivs relativt bättre i Eksjö och de yrkesförberedande pojkarna sämre. De fick också diskutera om de tror att de lokala maktavarna vill att de ska bo kvar och vilka sätt det finns för de unga att påverka kommunen.

Stämmer det att mönstret stämmer - men ändå inte riktigt stämmer?

I Eksjö har idén om att flytta iväg efter gymnasiet ett starkt fäste, och förklaras på olika sätt - som t ex att det är ”nyttigt” och ”naturligt”.

”Som jag ser det är det ett måste att flytta ifrån Eksjö Kommun om man vill bli något större än att stå på nåt sågverk eller sitta i kassan på någon livsmedelsaffär. Vill man ha ytterligare utbildningar efter man slutat gymnasium måste man flytta till en större stad för i Eksjö Kommun finns det inga möjligheter till det.” (Pojke HP)

”Det är förstås bra, att ansträngningar görs, i syftet att göra Eksjö till en mer attraktiv ort att vistas i som ung vuxen, men det är ofrånkomligt att unga människor vill lämna sin bostadsort, om inte för yrkes- och arbetsmöjligheter, så för faktumet att miljöombyte är karaktärsutvecklande.” (Pojke SP)

Det något oväntade, utifrån tidigare studier, var att även många av killarna från de yrkesförberedande programmen hade denna uppfattning. De framhöll ofta bristen på arbete, men även formuleringar kring stadens begränsningar och tråkighet fanns.

”Jag vill inte bo i Eksjö kommun eftersom det inte finns några möjligheter. Allt känns så tomt och ledsamt här, inget nytt som händer och så. Jag vill ju inte direkt sitta i kassan på Ica. Jag vill se mig runt, ut och resa, träffa nykompisar och ha kul. Och där jag vill jobba finns ju inte här i närheten, för att få det jobbet man vill ha så måste man ju nästan flytta till en storstad. För i en storstad finns det ju möjligheter till allt.” (Pojke HP)

Oväntat många av flickorna från de studieförberedande programmen uttryckte en önskan om att flytta tillbaka till Eksjö längre fram i livet, vilket inte varit så vanligt i andra kommuner.

”När jag har pluggat klart kan jag dock tänka mig att flytta närmare Eksjö igen. För att komma närmare familj och släkt. Sen får man ju se hur framtiden blir men om jag skaffar barn så skulle jag verkligen kunna tänka mig att bosätta mig i en stad i storlek med Eksjö. Kanske även att jag kommer tillbaka hit och bosätter mig här. Det känns nämligen inte helt främmande att låta sina barn växa upp här med tanke på att Eksjö är en bra stad att växa upp i.” (Flicka TE)

Det rådde delade meningar om huruvida min tes om ett annorlunda mönster stämde. Eleverna menade att det även i Eksjö fanns en förväntan om att ”teoretikerna” skulle flytta, åtminstone för att vidareutbilda sig. Men skillnaden kunde kanske vara, resonerade några, att med en positiv grundinställning till hemorten behöver detta ju inte betyda att man menar sig flytta för gott. Även inom de olika programmen rymdes delade meningar:

”Ja, det stämmer, vi går själva en studieförberedande linje och vi vill gärna flytta tillbaka efter studier.” (SPgrupp)

”Nej, det är poppis att vilja sticka från skiten.” (SPgrupp)

”Det stämmer, Eksjö är en håla” (ECgrupp)

”Nej, vi kan tänka oss att bo kvar här i framtiden för det finns ganska mycket jobb här. På vintern suger det att bo i Eksjö pga. det finns inget att göra, sommaren är fylld utav härliga aktiviteter som t.ex. sola, bada och spela boule. (ECgrupp)

Vill de lokala makthavarna att ni ska bo kvar?

Med utgångspunkt från det något annorlunda mönster jag uppfattade i Eksjö blev jag nyfiken på om detta betydde att mönstret för vilka som kände sig önskade i kommunen också var annorlunda, och bad därför alla grupper att diskutera frågan om de tror att de lokala makthavarna vill att de ska bo kvar.

”Ja, det tror vi att de vill. Man vill ha unga arbetande i kommunen. Men för att få unga att stanna måste det finnas utbud gällande aktiviteter, kommunikation, barnomsorg, jobb mm.” (SPgrupp)

”Vi tror att de vill att vi ska vara kvar. Men det känns som att de inte visar det tillräckligt bra.”(HPgrupp)

Ja, det är ju vi som är Eksjöns framtid. (ECgrupp)

Jämfört med gruppdiskussioner i andra kommuner uppfattade jag här hos fler grupper att de kände sig självklart önskade av de lokala makthavarna.

Vilka möjligheter finns det för er att påverka i kommunen?

Det något annorlunda mönster som jag uppfattat i uppsatserna - att flickorna från de studieförberedande programmen hade en mer positiv inställning till kommunen och pojkarna från de yrkesförberedande programmen en något mer negativ än i andra kommuner – gjorde mig nyfiken på om de ungas uppfattning om sin delaktighet och sina möjligheter att påverka skilde sig från andra kommuner. Även i denna fråga fanns skilda meningar mellan grupperna, men den mest rådande uppfattningen var ändå att det inte var mycket de unga kunde påverka.

”Väldigt få orkar att gå med i ett förbund för att försöka ändra något.” (Tegrupp)

”Det känns inte som att vi påverkar Eksjö. Det enda vi känner att vi har fått chans att påverka är flesta/stadsfesten.” (Hpgrupp)

”Om vi kan påverka utvecklingen, det är ytterst tveksamt!” (Spgrupp)

”De lokala makterna tycker att vi är rätt lama, eftersom dom flesta här i Eksjö är feminister så vill dom ha mer kvinnor här.” (Ecgrupp)

Kanske kan det sista citatet ge en ledtråd till en något annorlunda situation i kommunen, upplevd eller verklig – som rymmer en början till en förklaring till att mönstret för vilka som ser positivt på kommunen och inte ser något annorlunda ut i Eksjö jämfört med de andra kommunerna.

I Eksjö är normen om flyttning efter gymnasiet stark, och olika grupper uppger, liksom i mina tidigare studier, olika förklaringar till varför de tänker som de gör. I Eksjö tycks dock skillnaden i attityder mellan pojkar och flickor vara mindre, vilket då betyder att pojkarna är generellt mer negativa än annars medan flickorna är generellt mer positiva. Huruvida detta hänger ihop med att känna sig mer eller mindre önskad i kommunen eller upplevelsen av att kunna påverka är svårt att säga bestämt – men jämfört med andra kommuner så anar jag ett större självförtroende hos Eksjös unga där de i högre grad tror att de är önskade av kommunens makthavare. Att det skulle bero på att de upplever en större möjlighet att påverka kan jag dock inte se i detta material.

Sammanfattande reflektion

Efter att ha genomfört uppsatsskrivning i de tre smålandskommunerna kunde jag konstatera att det generella mönstret för vilka som vill flytta och vilka som vill stanna känns igen även här – mest benägna att flytta är de unga som går de studieförberedande programmen. Och även i dessa kommuner är det många unga som vill stanna, om det bara går – främst gäller det de unga från de yrkesförberedande programmen och generellt är det pojkarna som har den mest positiva attityden till hemkommun – men här finns intressanta skillnader mellan kommunerna. Dessa sociala och könsrelaterade skillnader kommer att följas upp med hjälp av en enkät som presenteras i nästa kapitel.

I gruppdiskussionerna efter uppsatserna från Vimmerby blev frågan om satsningarna på turism aktuella och i denna fråga tycks de ungas upplevelser skilja sig åt i hög grad, om man utgår från hur turismen diskuteras i uppsatserna. I Vimmerby fanns många kritiska synpunkter och även upplevelser av att bli exkluderade just på grund av de satsningar på turism som kommunen gör. I Hultsfred uppfattades de satsningar som görs på turism, främst i samband med musik- och motortillställningar, som något som tillför bygden och de unga ett värde. I Eksjö talar de unga inte om turismen överhuvudtaget, och en gissning kan vara att de uppfattar att det som satsas på turismen också självklart är till för dem.

I upplevelsen av delaktighet och tillhörighet är det generellt inga stora skillnader mellan de olika kommunernas unga. Kanske kan man ana en större förtröstan hos Eksjös unga i känslan av att vara önskad av kommunens makthavare, men de unga upplever sig inte heller där ha något större inflytande eller vara uppmanade till delaktighet i utvecklingsfrågor. Dessa frågeställningar kommer att fördjupas i enkätundersökningen i nästa kapitel.

Frågor som blir intressanta att följa upp efter att ha presenterat resultaten från den enkät som genomfördes år 2009 är om de skillnader som anas i uppsatserna går att belägga statistiskt och hur de påverkar andra resultat.

Enkätresultat

Ett sätt att systematisera information och möjliggöra jämförelser är att låta eleverna i åk 3 i dessa kommuner besvara en likadan enkät. Enkätfrågorna handlar om de ungas uppfattning om sin hemkommun och om deras egen framtid och om hur relationen där emellan kan se ut. Mycket är intressant när man börjar studera ett statistiskt material, och det är lätt hänt att man börjar leta skillnader och därefter samband som ska kunna förklara dessa i vissa fall ganska små skillnader. Denna gång, till viss del beroende av att svarsfrekvensen var tämligen låg, har fokus främst legat på totalsummorna av svar från respektive kommun snarare än på de inomkommunala skillnaderna (utifrån klass och kön). Dessa kommer att kommenteras då det finns stora skillnader inom eller mellan kommunerna. Och som vi ska se under kommande rubriker så är det främst de stora likheterna mellan kommunerna som är slående. Men det finns också en del intressanta särdrag hos kommunerna som kommer att lyftas fram.

Hur är det att vara ung i din hemkommun?

Flera av frågorna i enkäten försöker fånga de ungas uppfattning om hemkommunen och deras tankar om de som unga eller gamla, studerande eller arbetande, önskade eller oönskade kan tänka sig att bo där.

När är din hemkommun bra att bo i?

Ett sätt att få veta vad de unga tänker om sin hemkommuns möjligheter vid olika skeden i livet är att fråga om de tycker att kommunen är bra att bo i vid olika åldrar. De svar som ges handlar då om de föreställningar de har om vad man behöver vid olika åldrar och om de tror att kommunen svarar mot dessa behov.

Tabell 1. *Många tycker att vissa orter är bra att bo i vid vissa åldrar. Tycker du att din hemkommun är bra att bo i när man är ... Andel som svarat "ja". (svar i procent)*

	Eksjö	Hultsfred	Vimmerby
5 år	95	96	97
15 år	71	60	72
25 år	23	44	35
35 år	60	65	57
70 år	92	87	88

Här uppvisar de unga i de olika kommunerna stora likheter i sin uppfattning om att hemkommunen är bra när man är barn och när man är äldre. Däremot är det en minoritet som manar att hemkommunen är bra att bo i när man är 25 år.

Hultsfreds kommun har flest unga som är positiva till att kommunen är bra när man är 25 år (44 procent) och Eksjö har den lägsta andelen (23 procent). I övrigt påminner siffrorna ifrån de olika kommunerna i hög grad om varandra.

Svaren på denna fråga relaterar väl till en fråga i enkäten som undersöker de ungas mera generella uppfattning om var möjligheterna att leva ett bra liv är störst. Även här har de unga i de olika kommunerna tämligen likartade uppfattningar om var livet bör utspela sig vid olika åldrar. Som svar på frågan: ”Var tror du möjligheterna är störst att leva ett bra liv – på landsbygden, i en tätort/mindre stad eller i en storstad?” menar t ex ytterst få (1-3 procent) att storstaden var något för tioåringar. Däremot menade cirka 70 procent av ungdomarna att storstaden erbjöd störst möjligheter för en 20-åring. För barn, medelålders och äldre menade ca 95 procent att landsbygden och den mindre tätorten gav de bästa möjligheterna att leva ett bra liv, tämligen jämt fördelat mellan de båda alternativen. Det generella mönstret är tydligt även här, unga med föräldrar utan högskoleutbildning har en mer positiv inställning till ett liv på landsbygden.

Hemkommunen eller storstaden, var vill du vara?

Ett annat sätt att få veta vad de unga tänker om sitt framtida boende är att fråga om olika sysselsättningsalternativ och relatera den till hemkommunen respektive storstaden.

Tabell 2. Hur tycker du följande skulle vara, för din egen del? Andel som svarat mycket positivt eller ganska positivt. (svar i procent)

	Eksjö	Hultsfred	Vimmerby
Studera, och bo i hemkommunen	43	68	60
Studera, och bo i storstad	87	80	79
Ha ett jobb vilket som helst, och bo i hemkommunen	52	64	64
Ha ett jobb, vilket jobb som helst, och bo i storstad	67	54	71
Ha ett bra jobb, och bo i hemkommunen	75	83	74
Ha ett bra jobb, och bo i storstad	90	85	86

I denna tabell kan man se att flera unga tycker att de olika sysselsättningsalternativen är lockande i storstad – men man kan också se att många unga tycker att det kan vara ett positivt val både att studera och arbeta i hemkommunen. Svaren på dessa frågor är i hög grad påverkade av den unges kön och sociala bakgrund. Social bakgrund spelar en stor roll för inställningen till studier, men i dessa kommuner tycks kön ha en större betydelse (jämfört med Söderhamnsstudien) för vad man uppfattar som positiva framtidsalternativ.

Störst skillnader mellan en positiv syn på olika sysselsättningsalternativ i hemkommunen respektive storstaden uppvisar de unga i Eksjö. Störst andel unga i Eksjö tycker att studier och arbete i storstaden vore ett positivt val, och lägst andel menar att samma sysselsättning i hemkommunen vore positivt. Det är pojkarna som står för de stora skillnaderna i svaren. 33 procent av pojkarna uppfattar det som positivt att studera och bo i hemkommunen medan 87 procent av pojkarna uppfattar studiealternativet som positivt i storstad (vilket i mitt material är en jämförelsevis hög andel för pojkar).

Hultsfred uppvisar de minsta skillnaderna i andel som uppfattar ett boende i hemkommunen som positivt jämfört med ett boende i en storstad. Då frågan gäller ett jobb vilket som helst är det t o m fler som menar att det är ett positivt val i hemkommunen. Framför allt är det pojkarna generellt som uppvisar en mer positiv inställning till kommunen.

Vad tycker människorna runt dig/Hur tror du att du uppfattas av de vuxna?

Hur man tror att man själv uppfattas av människor i ens omgivning spelar också roll för hur man uppfattar, och trivs i, sin kommun. En av frågorna som ringade in detta var denna:

Tabell 3. *Tror du någon/några tycker att du ska bo kvar i din hemkommun? (du kan välja flera alternativ) Andel som svarat "ja".(svar i procent)*

	Eksjö	Hultsfred	Vimmerby
Ja, mina kompisar	32	47	41
Ja mina föräldrar	57	60	63
Ja, mina lärare	6	8	6
Ja. vuxna på min fritid	10	24	20
Ja, lokalpolitikerna	50	36	26
Nej, ingen	14	18	17

Min tidigare studie i Söderhamn visade att de vuxnas inställning till ungas flyttande och stannande i hög grad var ambivalent/tudelad. Många av makthavarna såg ungas stannande på orten som en i princip viktig fråga, men i sitt privata liv och i sina värderingar menade de att "det bästa" för unga var att ge sig iväg från kommunen – och förhoppningsvis återvända senare i livet. För många av dessa vuxna var ett kvarstannande på orten inte något aktivt val utan ett tecken på passivitet – man "blev kvar". Denna inställning menar jag bidrog till de resultat i enkäten som visade att de unga, framför allt de med föräldrar som inte studerat på högskola, inte upplevde sig önskade på orten av bland annat de lokala makthavarna.

Även i Smålandsstudien finns detta mönster men med mindre skillnader - där föräldrars högskolestudier ger en större tro på att man är önskad av lokalpolitikerna i kommunen. I Hultsfred och Vimmerby finns även större skillnader mellan pojkars och flickors uppfattningar om hur önskade de är, där pojkarna oberoende av föräldrars studiebakgrund i högre grad uppfattar sig önskade av lokalpolitikerna än vad flickorna gör.

I Eksjö är det en jämförelsevis större andel (från alla grupper) som tror att lokalpolitikerna vill att de ska bo kvar, vilket kanske är det mest intressanta i denna tabell. Och intressant är också att en större andel av flickorna (75 procent) med högskolestuderade föräldrar att lokalpolitikerna vill att de ska bo kvar, jämfört med pojkarna med samma bakgrund (50 procent).

I Vimmerby och Hultsfred tycks normen/grupptrycket att flytta ”för att det är det man ska” vara något mindre. Här tror en något större andel av de unga att deras kamrater, föräldrar och vuxna de träffar på sin fritid vill att de ska bo kvar – även om det inte är några höga siffror där heller. Högst andel som tror att föräldrarna vill att de ska bo kvar finns i Vimmerby (63 procent) och i Hultsfred är det flest som tror att kompisarna tycker de ska bo kvar (47 procent) och som tror att de vuxna de träffar på sin fritid vill att de ska bo kvar (24 procent). Föräldrars önskan om att barnen ska bo kvar kan antas utgöra en viktig påverkan på de ungas inställning. Här förtjänar också att påpekas hur få unga som tror att deras lärare vill att de ska bo kvar. Här finns inga större skillnader mellan de olika grupperna.

Känner du dig inbjuden att engagera dig i bygdens utveckling?

Ett sätt för vuxna att visa att de unga är viktiga och önskade kan vara att försöka få med dem och engagera dem i t ex lokala utvecklingsprojekt. De ungas upplevelse av om detta sker är alltså väsentlig information om i vilken grad de unga uppfattar att de behövs i lokalsamhället.

Tabell 4. *Känner du dig inbjuden att på något sätt engagera dig i bygdens utveckling, projekt, föreningar eller liknande verksamhet? (du kan välja flera alternativ). Andel som svarat ”ja”. (svar i procent)*

	Eksjö	Hultsfred	Vimmerby
Ja, av politiker	10	7	6
Ja, av lärare och vuxna på skolan	11	7	10
Ja, av familjen	19	11	11
Ja, av andra vuxna i bygden	19	15	15
Ja, av kompisar	19	20	14
Nej inte alls	53	62	72
Totala % ja-svar	78	60	56

Uppmaningar att engagera sig i bygdens utveckling verkar inte direkt hagla över de unga, i alla fall inte enligt deras egen uppfattning. Kompisar och ”andra vuxna” är de som de unga uppfattar som mest inbjudande till att engagera sig, men även här är det som mest 20 procent av de unga i någon kommun som uppfattar sig inbjudna.

Sammanfattande reflektion

Precis som i min tidigare undersökning i Söderhamn så menar även i dessa tre smålandskommuner en stor majoritet av de unga att en barndom i hemkommunen är bra,

medan den positiva inställningen sedan sjunker så att en minoritet menar att det är bra att bo i hemkommunen vid 25 års ålder. Detta motsvaras även av den inställning de unga generellt uppger till att i olika åldrar bo på landsbygden respektive att bo i storstaden. Unga med föräldrar utan högskoleutbildning, och framför allt pojkarna, uppvisar den mest positiva inställningen att leva i hemkommunen.

Då de unga ges möjlighet att relatera olika sysselsättningar till att bo i hemkommunen eller i storstaden kan vi se att storstaden i de flesta fall får flest anhängare, men att alternativet att studera eller att arbeta i hemkommunen av många uppfattas som ett positivt alternativ. Här är både social bakgrund och kön styrande. I alla tre kommunerna är det i högre grad de unga med lågutbildade föräldrar som uppfattar hemkommunen som ett gott alternativ, och i Vimmerby och Hultsfred framför allt pojkarna.

Generellt kan sägas att utifrån samma sysselsättningsalternativ så är skillnaderna inte så stora mellan uppskattningen av storstaden respektive hemkommunen i Vimmerby och Hultsfred. I Eksjö är det betydligt fler som menar att studier i storstad är positivt jämfört med andelen som menar att det kan vara ett positivt val att studera i hemkommunen. I Eksjö har även många av pojkarna en positiv inställning till studier i storstad.

I mitt forskningsprojekt i Söderhamn kom en stor del av analysen att handla om hur de unga som helst ville stanna inte kände sig sedda eller önskade av de lokala makthavarna i kommunen, medan de som tänkte flytta i mycket högre grad trodde att de lokala makthavarna ville att de skulle bo kvar i kommunen. Detta var ett av de resultat som fick mig att se att både unga och äldre omfattade normen om att de som flyttade var de unga som gjorde "rätt". Att de lokala makthavarna tycker att man ska bo kvar i kommunen borde vara en rätt rimlig förväntan, men, liksom i Söderhamn, är det inte någon majoritet av de unga som tror det. I Eksjö är det dock hälften av de unga som tror att de lokala makthavarna vill att de ska bo kvar. När jag studerat dessa siffror närmare så är det liksom i tidigare studier framför allt flickor med två föräldrar med högskoleutbildning som tror detta (73 procent), men även bland samtliga pojkgrupper ligger siffran runt 50 procent i Eksjö. I Hultsfred är skillnaden mellan unga med olika social bakgrund tydligast medan det i Vimmerby är störst skillnader mellan pojkarnas (ca 40 procent) och flickornas (knappt 20 procent) tro på att vara önskad av makthavarna i kommunen.

Att de unga uppfattar att deras föräldrar är ambivalenta till var de vill att framtiden för deras barn ska utspela sig kan nog vara rätt begripligt eftersom många faktorer ska vägas samman då vägval inför framtiden ska göras. I alla tre kommunerna uppfattar dock en majoritet av de unga att deras föräldrar tycker att de ska bo kvar. Vad gäller kompisarnas uppfattning tror i Hultsfred nästan hälften av de unga att deras kompisar tycker att de ska bo kvar, och en stor andel i den gruppen är pojkar.

Värt att notera här är också den mycket låga andel av de unga som tror att deras lärare tycker att de ska bo kvar. Denna låga andel kan också relateras till den generellt låga andel som svarar ja på frågan om de uppmanas att engagera sig i bygdens utveckling, och där lärare och vuxna på skolan är de som de unga i lägst grad känner sig uppmanade av.

Känner du dig delaktig? Har du möjlighet att påverka?

Både i min tidigare forskning och i de tidigare gjorda studierna från Småland kom frågor om inflytande och delaktighet att lyftas fram av de unga själva som angelägna. I den tidigare Söderhamnstudien stod det klart att mycket få unga upplevde några större möjligheter att påverka. Social bakgrund och kön var även här faktorer som var åtskiljande dels för vilka frågor man ville påverka, hur man ville vara delaktig och också för vilka möjligheter till inflytande man upplevde sig ha.

I de båda tidigare Smålandsstudierna⁷ ställdes flera frågor om hur de unga upplevde sina möjligheter att delta i utveckling, påverka olika beslut och hur de upplevde att deras synpunkter togs emot. Slutsatserna var tämligen nedslående ur ett lokalt utvecklingsperspektiv, i Smålandsstudierna liksom i min tidigare studie. I Söderhamnsstudien sammanfattade jag så småningom mina slutsatser i meningen ”Här får du inte vara med om du inte flyttar härifrån” och i en av Smålandsstudien skrev författarna om sina slutsatser under rubriken ”Den genomskådade skendemokratin”.

Det vi såg i de respektive studierna var att de unga upplevde sina möjligheter att faktiskt kunna påverka i sin hemkommun som små. De unga i Småland menade att vuxna frågar efter deras åsikter och idéer men att dessa ändå inte tillmäts något värde när det kommer till beslutsfattande. I Söderhamn visade jag hur de unga som inte ville flytta negligerades eller betraktades som problem, istället för att uppfattas som resurser i regionen.

I den studie jag nu gjort har jag upprepat några av frågorna från de olika studierna, dels för att kunna jämföra med tidigare svar men också för att kunna se om det finns större skillnader mellan kommunerna. Jag har i de följande frågorna försökt bryta ner de flytande termerna ”inflytande” och ”delaktighet” till något mera konkreta frågeställningar, och framför allt också försökt urskilja på vilka olika arenor som detta sker eller inte sker.

Hur tycker du att ungas synpunkter och idéer tas emot?

Att fråga om delaktighet och påverkan görs ofta i enkäter till unga, men både frågor och svar blir lätt alltför generella eftersom det är svårt att veta vilken innebörd som ges dessa tämligen vida begrepp. I denna enkät ställdes en mer generell fråga om hur ungas synpunkter och idéer tas emot ställdes i enkäten, för att kunna jämföras med de mer specifika svaren som så småningom kommer på andra frågor.

⁷ Klosterberg, C och Andersson, S (2003) Ungt entreprenörskap – ungas föreställningar av företagsamhet i Astrid Lindgrens hembygd. Studier i entreprenörskap, nr 1 2003, Växjö Universitet.

Törnquist, S (2002) Att leva och verka i Astrid Lindgrens hembygd. Arbetsrapport från Dalarnas Forskningsråd.

Tabell 5. Hur tycker du att ungas synpunkter och idéer tas emot, ... Andel som har svarat ”mycket bra” eller ”ganska bra”. (svar i procent)

	Eksjö	Hultsfred	Vimmerby
I samhället i stort	41	41	39
Av makthavarna i kommunen	26	26	25
Av vuxna i ditt bostadsområde/ i din by	41	41	53
Av vuxna i din skola	67	53	70
Av vuxna på din fritid	61	68	78

Värt att notera här är att variationerna mellan kommunerna inte är så stora, och att vuxna i skolan och på fritiden är de som uppfattas ta emot synpunkter och idéer bäst. Något färre av Hultsfreds unga är positiva till ett bra mottagande av synpunkter och idéer av de vuxna på sin skola än i de andra kommunerna. Hos de unga i Vimmerby finns den största andelen som menar att ungas synpunkter och idéer tas emot bra bland vuxna i skolan och på fritiden och de har också den mest positiva inställningen i denna fråga till de vuxna där de bor.

Var kan du påverka viktiga beslut?

Vilka förväntningar har då de unga på att kunna påverka inom olika områden i vardagen?

Tabell 6. I vilka sammanhang upplever du att du kan påverka viktiga beslut? Andel som svarat att de ”kan påverka det mesta” eller att de ”kan påverka ganska mycket”. (svar i procent)

	Eksjö	Hultsfred	Vimmerby
I din familj	94	93	88
Bland dina kamrater	90	86	93
I din klass	66	74	68
I din skola	45	34	38
I ditt bostadsområde/by	23	29	32
I dina föreningar	53	33	31
I din kommun	11	14	14
I samhället i stort	12	15	13
I världen	8	12	15

Här är det intressant att se hur stor andel av de unga som menar att det går att påverka viktiga beslut i sin familj, bland kamraterna och i klassen – men att det därefter är förhållandevis få som menar att de kan påverka i sin skola, i sitt bostadsområde, i sina föreningar och i sin kommun. Ett litet undantag är att betydligt fler unga i Eksjö menar att de kan påverka i sin skola (45 procent) och sina föreningar (53 procent) jämfört med de andra kommunerna.

Vilket stöd skulle du få om du ville genomföra något?

Ett sätt att förankra frågor om upplevelser av påverkan är att också fråga mera konkret om vilket stöd de unga tror de kan få om de vill åstadkomma någon förändring.

Tabell 7. Om du hade en idé du ville genomföra, vilket stöd tror du att du skulle få ... Andel som svarat ”mycket bra” eller ”ganska bra”. (svar i procent)

	Eksjö	Hultsfred	Vimmerby
Av dina föräldrar	94	90	90
Av dina kamrater	86	82	87
Av någon förening	63	54	53
Av vuxna du träffar på din fritid	67	70	65
Av vuxna på din skola	63	57	67
Av vuxna i ditt bostadsområde/kvarter	51	51	42
Av vuxna makthavare i din kommun	35	22	28
Av kommunala tjänstemän	35	24	31

I denna fråga är det just samstämmigheten i svaren som är det mest iögonenfallande. I de allra flest fall håller sig skillnaderna inom en tioprocentmargin. Även här visar dock fler av Eksjöns unga en något större tilltro till de lokala makthavarna. De unga har störst förväntningar på ett positivt gensvar ifrån föräldrar och kamrater och lägst förväntningar på makthavare och kommunala tjänstemän.

Vart skulle du vända dig om du ville påverka?

Vart, eller till vem, man vänder sig om man vill förändra något är förstås beroende av vad man vill åstadkomma – i denna fråga handlar det om att förändra något i området där de bor.

Tabell 8. Om du vill förändra något i området där du bor, till vem/vilka är det troligt att du vänder dig? Andel som svarat "troligt".(svar i procent)

	Eksjö	Hultsfred	Vimmerby
Mina föräldrar	48	50	53
Skolans personal	27	31	33
Personlig kontakt	48	47	44
Förening/ Org.	53	64	57
Media	39	37	28
De som bestämmer i kommunen	67	50	49

Siffrorna är rätt lika, och det är flest unga som skulle vända sig till någon förening eller organisation om de vill förändra något där de bor. I Eksjö är det dessutom riktigt många som skulle vända sig till de som bestämmer i kommunen (67 procent).

Sammanfattande reflektion

Att ställa frågor om delaktighet är svårt, dels är definitionen av delaktighet inte lätt och dessutom så kan man ju bara fråga om upplevelsen av delaktighet. I denna undersökning har jag försökt att fråga på olika sätt för att ringa in just upplevelsen, men också försökt att specificera olika aspekter av delaktighet.

Då de unga svarar på den mer generella frågan om hur ungas synpunkter tas emot är de unga tämligen överens om graden av gensvar från de vuxna. Vimmerbys unga framstår som något mer positivt inställda till de vuxna i sin närmaste omgivning (i byn, i skolan och på fritiden) i denna fråga. Då frågan istället blir mer konkret och undrar "vilket stöd tror du att du skulle få" så är svaren från de olika kommunerna fortfarande förhållandevis lika, men Eksjös unga är här generellt mest positiva i sin tilltro till stöd från olika håll. Och på frågan om vart de unga skulle vända sig då de vill påverka något där de bor är det främst föreningar som de unga ställer sitt hopp till – och i Eksjö är det dessutom de ungas tilltro till kommunbestämmarna som sticker ut. Då frågan handlar om var de tror att de kan påverka viktiga beslut tror en majoritet att de kan påverka i familjen, bland kamraterna och i klassen men på övriga ställen är det fler som tror att de *inte* kan påverka. Enda undantaget här är Eksjös unga där en majoritet har förhoppningar om att kunna påverka viktiga beslut i sina föreningar.

Tänker då de unga stanna eller flytta?

Efter att ha läst alla dessa uppsatser och haft dessa spännande gruppdiskussioner med de unga och därefter ha jämfört all denna statistik mellan kommunerna så återstår ju frågan – Vilken roll spelar då allt detta då de unga ska fatta sina beslut om att flytta eller stanna? Är kanske tillgång på arbete helt avgörande, eller normtrycket så starkt att det inte spelar någon roll alls hur de vuxna i kommunen agerar?

Att tvärsäkert svara på frågan vad som spelar roll eller inte är fortfarande inte möjligt, men både uppsatser, gruppdiskussioner och enkätfrågor har gett många intressanta aspekter på vad som påverkar de ungas upplevelse av hemorten - och därmed också deras tankar om att stanna eller flytta.

Om vi tittar närmare på den direkta frågan i enkäten: *Hur tänker du på ditt boende framöver?* så visar oss inte de sammanställda svaren några särskilt stora skillnader mellan kommunerna. Återigen är svaren ganska likartade.

Tabell 9. *Du kommer snart att sluta gymnasiet. Hur tänker du kring ditt boende framöver?* (svar i procent)

	Eksjö	Hultsfred	Vimmerby
Bo kvar tills vidare	23	31	33
Bo kvar nu, men flytta inom några år	34	21	37
Flytta nu, och troligen inte komma tillbaka	19	22	12
Flytta nu, och kanske flytta tillbaka	24	26	18

Det kanske mest förvånande med svaren på denna fråga är enligt min mening att kommunernas fördelningar är så pass lika varandra. Kanske är det också förvånande för någon att så pass många inte alls vill "flytta genast".

Men om vi tittar lite närmare på hur olika grupper har svarat så visar sig faktiskt skillnader som troligtvis kan förklaras utifrån de olikheter vi sett tidigare i materialet. Svaren kan kategoriseras i två ytterlighetssvar "jag tänker bo kvar tills vidare" och "jag tänker flytta och troligen inte komma tillbaka", samt två mera obestämda svar; "att bo kvar nu och flytta sedan" eller "flytta och kanske flytta tillbaka". Runt 50 % i varje kommun hör till den obestämda gruppen, som kanske ska flytta sedan eller möjligen komma tillbaka. I alla kommuner fördelar sig sedan övriga procent på de mer säkra grupperna "flyttar nu och kommer troligen inte tillbaka" och "stannar tills vidare".

Under mitt forskningsprojekt i Söderhamn visade det sig att många unga egentligen inte ville flytta från kommunen. Redan detta stred mot den bild som de vuxna hade av vad unga ville. En vanlig uppfattning även i de inledande diskussionerna jag hade med vuxna i Smålandskommunerna var att unga egentligen vill iväg och att det enda kommunen har att hoppas på, och kanske arbeta för, är att de möjligen vill återvända när de ska bilda familj. Ovanstående material visar, liksom i Söderhamn, att många unga gärna skulle stanna i sin hemkommun om det fanns möjligheter till detta.

I min tidigare studie var de ungas sociala bakgrund i hög grad styrande för deras önskan att flytta eller stanna. Detta stämmer även då fördelningen bakom dessa siffror studeras närmare. Det är framför allt de unga med föräldrar utan högskoleutbildning som är positiva till att bo kvar på orten. I likhet med mina resultat från Söderhamn så domineras i alla tre smålandskommunerna gruppen som tänker ”bo kvar tills vidare” av pojkar med föräldrar utan högskolebakgrund. Och i den andra mer tvärsäkra gruppen, som tänker ”flytta nu och troligen inte flytta tillbaka” dominerar gruppen flickor med två högskoleutbildade föräldrar, i Vimmerby och Hultsfred - men inte i Eksjö.

Flickorna med högskoleutbildade föräldrar är de som tydligast uttrycker sin önskan om att flytta och troligen inte komma tillbaka. Att flytta och troligen inte komma tillbaka säger sig 67 procent av flickorna med högskoleutbildade föräldrar i Hultsfred vilja göra, motsvarande siffra i Vimmerby är 50 procent. Ett intressant undantag är samma kategori flickor från Eksjö, där det är bara 20 procent av dem som säger sig vilja flytta och inte komma tillbaka.

Intressant att notera är också att betydligt större andel av gruppen pojkar med föräldrar utan högskoleutbildning från Eksjö vill flytta och inte komma tillbaka (31 procent från Eksjö, 12 procent från Hultsfred och 7 procent från Vimmerby). Detta bekräftar det intryck jag fick från uppsatsskrivningen och de efterföljande gruppdiskussionerna, att flickorna från de studieförberedande programmen var rätt nöjda med sin hemkommun i Eksjö, medan pojkarna från de yrkesförberedande programmen var betydligt mer missnöjda jämfört med liknande grupper i andra kommuner.

Mitt förra forskningsprojekt visade att det för många föräldrar med egen högskolebakgrund var närmast en självklarhet att unga människor borde flytta från kommunen, och att de inte ville att deras egna ungdomar skulle vara kvar. Föräldrar utan högskolestudier ville i högre grad att deras unga skulle stanna, men den höga arbetslösheten gjorde att de kanske ändå inte vågade hoppas på detta. De skillnader som fanns gick i Söderhamn till stor del att härleda till social bakgrund. I Smålandskommunerna, framför allt i Vimmerby och Hultsfred, utgör kön i något större utsträckning en skiljelinje vad gäller attityder och värderingar gentemot en framtid i hemkommunen. Det mönster jag såg i Söderhamn är alltså, med mindre variationer tydligt även i dessa smålandskommuner.

Att vara uppväxt i en ort som är känd nationellt (och kanske t o m internationellt) och som lockar turister tycks inte självklart bidra till en mer positiv lokal identitet. De aktiviteter som vuxit fram kring rockmusiken och festivalen i Hultsfred uppfattas av de flesta unga som en tillgång för dem själva och för deras trivsel på orten, medan anläggningen Astrid Lindgrens Värld i Vimmerby inte på samma sätt tycks bidra med ett mervärde för de unga och deras regionala förankring. De satsningar på turism som görs i Eksjö tycks inte uppfattas som något speciellt riktat till enbart turister, utan mera som en bekräftelse på att det som finns för befolkningen även intresserar andra. De faktiska aktiviteterna och möjligheterna att vara

delaktiga i utformningen och genomförandet av olika arrangemang och satsningar tycks spela en större roll för de ungas uppfattningar än att det finns människor från andra orter som vill besöka hemkommunen.

Eksjö skiljer ut sig på några sätt i denna undersökning. Mest intressant, enligt min mening, är den höga andel som har en positiv inställning till hemkommunen, i jämförelse med andra kommuner, och framför allt den relativt stora andel av flickor med högutbildade föräldrar som har en positiv inställning till en framtid i hemkommunen. Eftersom jag från min tidigare forskning vet att dessa flickor ofta säger sig sakna inflytande och delaktighet i sin hemkommun så är det intressant att fundera över om det här finns ett samband med den andra faktorn som skiljer ut Eksjö något från de andra, nämligen den höga andel av de unga som tycks ha ett förtroende för makthavarna i kommunen – vilket bland annat visar sig i att en större andel skulle vända sig till makthavare i kommunen om de ville förändra något där de bor. En större andel av de unga i Eksjö tror dessutom att de lokala makthavarna vill att de ska bo kvar. Detta kan till viss del förklaras av att andelen unga med högskoleutbildade föräldrar är större i Eksjö (se Svensson 2006), men det förklarar inte den mer positiva inställningen till hemkommunen i stort.

Slutreflektion

Jag började denna rapport med att hänvisa till min tidigare studie, som har sin utgångspunkt hos unga i Söderhamns kommun, och som visade att trots att de vuxna i regionerna hyser farhågor kring utvecklingsmöjligheterna i krympande orter, och trots att det från lokala/regionala makthavares sida finns en uttalad vilja att öka ungdomars deltagande i den regionala utvecklingen, så leder underliggande normer och interna logiker till att ungdomar i regionen uträknas som utvecklingskraft. Jag menade också att detta verkar pådrivande på utflyttningen av unga människor, och att samma mekanismer verkar dämpande på möjligheterna för de unga människor som faktiskt finns kvar i kommunen att vara med i utvecklingsarbetet.

Som jag har upprepat flera gånger i denna rapport så finns stora likheter i de tre nu undersökta smålandskommunerna med de resultat jag påvisade i min tidigare forskning. Problematiken är på många sätt densamma även om det finns lokala variationer. Men denna rapport visar också att det spelar roll hur de lokala makthavarna agerar – de satsningar man gör tilltalar olika grupper av unga – och det finns alltså i högsta grad ett politiskt val att göra då prioriteringar ska göras i kommunerna.

Det finns en önskan och en medvetenhet nationellt och regionalt om att många svenska samhällen behöver bli mer attraktiva för unga människor – men det finns också ofta en brist på kunskap och idéer om hur detta ska kunna gå till. Ett första steg att öka dessa kommuners attraktivitet för yngre människor är att göra de unga som finns i dessa kommuner mera delaktiga i den lokala och regionala utvecklingen.

De inflytelserika nätverken i kommunerna domineras ofta av traditionella synsätt och värderingar, både i frågan om *hur* dialogen om samhällsutveckling ska gå till och om *vilka* som ska få möjlighet att delta i samtalen. Det är sällan fråga om medvetna ställningstaganden - värderingar och känslor tar sig istället uttryck i t ex förväntningar på vilka som är att räkna med, vilka som uppmanas att delta och vilka sätt att kommunicera som blir godtagna.

Den norm och den interna logik som säger att ungdomar som "är något att räkna med" kommer att vilja flytta, får bland annat till följd att det inte är någon idé att dra in ungdomar i det lokala utvecklingsarbetet. De ungdomar som uttrycker att de vill stanna kvar i hemkommunen blir inte sedda alls eller betraktas med misstro av många av de vuxna som omger dem, eftersom de genom att inte vilja det de "borde" vilja uppfattas som passiva och oengagerade. Dessa ungdomar får på så sätt ingen upplevelse av, eller medvetenhet om, att de skulle kunna ha något att bidra med i den regionala utvecklingen (jfr Norman 1996). De bekräftas istället i sin självuppfattning – att de är resursfattiga och utan inflytande. Detta blir tydligt i de svar jag får på frågan om de tror att de lokala makthavarna vill att de ska bo kvar i kommunen – där de unga som helst vill stanna inte i särskilt hög grad tror att de är önskade. Att istället se och lyfta fram dem - som de som står beredda att "ta vid" genom att utföra för samhället viktiga uppgifter lokalt och regionalt - skulle ge både dem själva och de vuxna runt dem en annan syn på deras samhällsbidrag.

De krafter som formar ungdomarnas möjligheter och beslut är starka och svåra att påverka, men självklart blir ju då en eventuell påverkan än viktigare och intressantare. I den politiska sfären görs oavbrutet val av lokala, regionala och nationella makthavare. Det är uppenbart att det politiska systemet och de politiska valen har en stor betydelse för ungdomars livsvillkor, även i mindre orter. Hur samhällets institutioner organiserar och fördelar människors livsvillkor, rättigheter och skyldigheter påverkar individens livsutsikter. Det är i tider av strukturell förändring som tidigare givna normer, t e x könskontrakten och kanske även flyttanormen, omprövas och omförhandlas (Massey 1994). Det som är socialt konstruerat kan alltid brytas ned, byggas upp och förändras – även om det oftast kräver kollektiv handling och politiska beslut. Nu pågående och framtida förändringar kommer att bemötas och omformuleras på den lokala och regionala nivån, och då kommer de regionala förhållandena och normsystemen både att påverka utvecklingen och kunna påverkas av densamma.

Som vi sett tidigare försvåras ambitionerna att utveckla de inflytelserika nätverken av att de vuxnas preferenser och handlingar ofta styrs av omedvetna värderingar och förväntningar på hur samhällsutveckling ska ske och vilka som ska delta i utvecklingsarbetet. Nätverken förblir därför i hög grad alltför täta och slutna, och om målet är att söka och få tillgång till nya resurser och en utveckling som lockar unga är detta inte en fruktbar strategi. Om man verkligen vill åstadkomma förnyelse och utveckling i regionen måste man medvetet arbeta med att släppa in ungdomar från *olika* grupper i de inflytelserika nätverken. Hur ska ungdomarna annars ges möjligheter att omstöpa de lokala förhållandena så att de bättre överensstämmer med deras olika förväntningar på det goda livet?

Om du vill ha fördjupade kunskaper i denna fråga kan du hitta bland annat min avhandling, sammanfattande artiklar och bokkapitel på min hemsida:
www.soderhamn.se/lottasvensson

Bilaga 1 Enkät till samtliga elever i gymnasiet åk 3. (2009-2010)

Att flytta eller stanna, det är frågan ...

Denna enkät är ett led i ett forskningsprojekt som handlar om ungdomars inställning till att stanna i sin hemkommun eller att flytta därifrån. Målet är att försöka förstå och förklara vad det är som spelar roll för ungdomar när de funderar på om de ska stanna eller flytta, efter avslutad gymnasieutbildning.

Som en del i detta forskningsprojekt ber jag nu dig svara så uppriktigt som möjligt på frågorna i denna enkät. Det är ju du som vet vad som är viktigt för just dig!

Du kommer att vara helt anonym, du kommer inte att gå att identifiera och resultaten kommer enbart att presenteras utifrån olika grupperns svar. För att resultaten ska bli så rättvisande som möjligt är det naturligtvis viktigt att du tar god tid på dig och besvarar frågorna så noga som möjligt.

1. Vilken är din hemkommun?

- Vimmerby
- Hultsfred
- Eksjö
- Annan

2. Kön:

- Man
- Kvinna

3. Vilken programbeteckning har din klass?

- BF
- EC
- ES
- FP
- HP
- HR
- HVR
- IP
- IV
- NV
- OP
- SP
- TE
- Gysär
- Annan, skriv in vilken
nedan ... _____

4. Du kommer snart att sluta gymnasiet. Hur tänker du kring ditt boende framöver?

- Jag tänker bo kvar i min
hemkommun tills vidare
- Jag tänker bo kvar i min
hemkommun nu, men
flytta inom några år
- Jag tänker flytta nu, och
troligen inte flytta tillbaka
- Jag tänker flytta nu och
kanske flytta tillbaka när

jag blir äldre

5. Hur tycker du följande skulle vara, för din egen del?

	mycket positivt	ganska positivt	ganska negativt	mycket negativt
Att studera , och bo i min hemkommun	☐	☐	☐	☐
Att ha ett jobb , i stort sett vilket som helst, och bo i min hemkommun	☐	☐	☐	☐
Att ha ett bra jobb , och bo i min hemkommun	☐	☐	☐	☐
Att vara arbetslös , och bo i min hemkommun	☐	☐	☐	☐
Att studera , och bo i storstad	☐	☐	☐	☐
Att ha ett jobb , i stort sett vilket som helst, och bo i storstad	☐	☐	☐	☐
Att ha ett bra jobb , och bo i storstad	☐	☐	☐	☐
Att vara arbetslös , och bo i storstad	☐	☐	☐	☐

6. Många tycker att vissa orter är bra att bo i vid vissa åldrar. Tycker du att din hemkommun är bra att bo i när man är

	Ja	Nej
5 år?	☐	☐
15 år?	☐	☐
25 år?	☐	☐
35 år?	☐	☐
70 år?	☐	☐

7. Tror du att någon/några tycker att du ska bo kvar i din hemkommun? (du kan välja flera alternativ)

- Ja, mina kompisar
- Ja, mina föräldrar/min förälder
- Ja, mina lärare
- Ja, vuxna jag träffar på min fritid
- Ja, lokalpolitikerna
- Nej, ingen

8. Känner du dig inbjuden att på något sätt engagera dig i bygdens utveckling, i projekt, föreningar eller liknande verksamhet? (du kan välja flera alternativ)

- Ja, av politiker
- Ja, av lärare och vuxna på skolan
- Ja, av familjen
- Ja, av andra vuxna i bygden
- Ja, av kompisar
- Nej, inte alls

9. Om du vill förändra något i området där du bor, till vem/vilka är det troligt att du vänder dig?

	troligt	inte troligt
Till mina föräldrar	☐	☐
Till skolans personal	☐	☐
Till någon personlig kontakt	☐	☐
Till någon förening eller organisation	☐	☐
Till media	☐	☐
Till de som bestämmer i kommunen (myndighet, styrelse, kommunfullmäktige el dyl)	☐	☐

10. Om du hade en idé du ville genomföra, vilket stöd tror du att du skulle få...

	mycket bra	ganska bra	ganska dåligt	mycket dåligt
av dina föräldrar?	☐	☐	☐	☐
av dina kamrater?	☐	☐	☐	☐
av någon förening?	☐	☐	☐	☐
av vuxna du träffar på din fritid?	☐	☐	☐	☐
av vuxna på din skola?	☐	☐	☐	☐
av vuxna i ditt bostadsområde/i din by?	☐	☐	☐	☐
av vuxna makthavare i din kommun?	☐	☐	☐	☐
av kommunala tjänstemän?	☐	☐	☐	☐

11. Hur tycker du att ungas synpunkter och idéer tas emot,

	mycket bra	ganska bra	ganska dåligt	mycket dåligt
i samhället i stort?	☐	☐	☐	☐
av makthavarna i din kommun?	☐	☐	☐	☐
av de vuxna i ditt bostadsområde/din by?	☐	☐	☐	☐
av de vuxna i din skola?	☐	☐	☐	☐
av de vuxna du träffar på din fritid?	☐	☐	☐	☐

12. I vilka sammanhang upplever du att du kan påverka viktiga beslut?

	kan påverka det mesta	kan påverka ganska mycket	kan påverka lite	kan inte påverka alls
I din familj	☐	☐	☐	☐
Bland dina kamrater	☐	☐	☐	☐
I din klass	☐	☐	☐	☐
I din skola	☐	☐	☐	☐
I ditt bostadsområde/ i din by	☐	☐	☐	☐
I din/dina föreningar	☐	☐	☐	☐
I din kommun	☐	☐	☐	☐
I samhället i stort	☐	☐	☐	☐
I världen	☐	☐	☐	☐

13. I hur hög grad är följande viktigt för dig i livet?

	mycket viktigt	ganska viktigt	ganska oviktigt	inte viktigt alls
Att ha ett heltidsjobb	☐	☐	☐	☐
Att ha en fast anställning	☐	☐	☐	☐
Att tjäna mycket pengar	☐	☐	☐	☐
Att nå en hög social ställning (=god ekonomi, inflytelserika kontakter)	☐	☐	☐	☐
Att i arbetet utföra något som är värdefullt för andra	☐	☐	☐	☐
Att ha ett arbete där jag kan utvecklas och utmanas	☐	☐	☐	☐
Att ha stora möjligheter att delta i kultur-/sportaktiviteter	☐	☐	☐	☐
Att ha stora möjligheter att besöka kultur-/sportaktiviteter	☐	☐	☐	☐
Att ha möjlighet att välja mellan många olika fritidsaktiviteter	☐	☐	☐	☐
Att bo nära nöjen och affärer	☐	☐	☐	☐
Att bo nära andra ungdomar	☐	☐	☐	☐
Att bo nära naturen	☐	☐	☐	☐
Att bo nära mitt jobb	☐	☐	☐	☐
Att bo där jag känner till omgivningarna och de som bor där	☐	☐	☐	☐
Att själv kunna bestämma över mitt boende (t ex ha möjlighet till förstahandskontrakt)	☐	☐	☐	☐
Att ha närhet till en stressfri miljö	☐	☐	☐	☐
Att det finns bra allmänna kommunikationer	☐	☐	☐	☐
Att kunna kombinera arbete med hem och familj	☐	☐	☐	☐
Att ha möjlighet att träffa människor med andra erfarenheter	☐	☐	☐	☐
Att få nya upplevelser och erfarenheter	☐	☐	☐	☐
Att jag känner mig delaktig i det som sker i min närmiljö	☐	☐	☐	☐
Att kunna påverka beslut om min och mina närmastes omgivning	☐	☐	☐	☐
Att jag enkelt kan nå maktavarna och framföra mina	☐	☐	☐	☐

åsikter

Att kunna påverka
större politiska
frågor

Att själv bestämma
över viktiga frågor i
mitt liv

14. Var tror du att möjligheterna är störst att leva ett bra liv,

	på landsby gden	i en tätort/ mindre stad	i en storsta d
när man är 10 år?	☐	☐	☐
när man är 20 år?	☐	☐	☐
när man är 40 år?	☐	☐	☐
när man är 60 år?	☐	☐	☐
när man är 80 år?	☐	☐	☐

15. Hur bor du?

- hyresrätt (lägenhet
du/föräldrar hyr)
- bostadsrätt (lägenhet
du/föräldrar äger)
- hus i villaområde
- hus på landet
- annat

16. Var bor du?

- I kommunens centralort
- mindre än 0.5 mil utanför
centralorten
- mer än 0,5 mil utanför
centralorten

17. Har någon av dina föräldrar studerat på högskola/universitet?

- Ja, både mamma och
pappa
- Ja, pappa
- Ja, mamma
- Nej, varken mamma eller
pappa
- vet ej

18. Vill du lämna någon kommentar? Gör det här!

Kontrollera att du besvarat alla frågor, det är viktigt för att resultatet ska bli bra.

Stort tack för att du hjälpt mig att få mera kunskaper! En sammanställning kommer att presenteras för de som bestämmer i din kommun, och jag hoppas att resultaten så småningom kommer ungdomarna i din hemkommun till nytta.

Kontakta mig gärna om du undrar något, eller kommer på något ytterligare du vill förmedla.

/ Lotta Svensson , forskare vid Linköpings universitet och FoU Söderhamn

a.lotta.svensson@soderhamn.se

FÖR ATT AVSLUTA OCH SKICKA IN DINA SVAR, KLICKA PÅ "KNAPPEN MED V-TECKNET" HÄR NERE TILL HÖGER!

Referenser:

- Jonsson, C (1994). *Ung i Åmål*. Göteborgs universitet. Göteborg: Länstryckeriet
- Klosterberg, C & Andersson, S (2003) *Ungt entreprenörskap – ungas föreställningar av företagsamhet i Astrid Lindgrens hembygd*. Studier i entreprenörskap 1:2003. Växjö universitet.
- Kåks, H & Westholm, E (2006) När långt borta blir nära. Gidlunds förlag/Institutet för Framtidsstudier. Hedemora.
- Nilsson, K. (2001) *Migration among Young Men and Women in Sweden*. Umeå: Gerum Kulturgeografi. 2001:2
- Norman, K (1996). Tillhörighet i Smedjebacken: Sociala relationer och kulturell identitet i en bergslagskommun. I Ekman, A-K (red) (1996). *Bortom bruksandan: Föreställningar om kultur, historia och utveckling i Bergslagen*. Östersund SIR, Stockholm: Fritzes.
- Soininen, A. (2002) *To a Town with a Better Future. Young People and Their Future. Orientations in the Barents Region*. Helsingfors: Nuorisotutkimusverkosto.
- Svensson, L (2006) Vinna och försvinna? Drivkrafter bakom ungas utflyttning från mindre orter. Linköpings Universitet.
- Svensson, L (2011) ”Ungas bristande intresse för lokal utveckling – en självuppfyllande profetia?” i Möller, P (red) *Vem bygger landet? Unga och vuxna i den regionala utvecklingen*. Gidlunds förlag
- Trondman, M (2001). *Att flytta eller stanna?* Centrum för kulturforskning, Rapport nr 2, Växjö Universitet
- Törnquist, S (2002) Att leva och verka i Astrid Lindgrens hembygd. En enkätundersökning av unga människors attityder till Leaderområdet Astrid Lindgrens hembygd. Arbetsrapport. Falun: Dalarnas Forskningsråd
- Waara, P. (2005) *Från periferin till centrum – Ungdomars flyttningsbenägenhet i Norrbottens län 2005*. Luleå: Luleå tekniska universitet, Arbetsvetenskap.

Att växa upp i storstadsskugga - i Vimmerby, Hultsfred och Eksjö

I övergången mellan skola och arbetsliv ställs alla ungdomar inför att fatta svåröverskådliga beslut om sin framtid. För många av ungdomarna blir det dessutom ytterst aktuellt att bestämma sig för om de ska stanna på hemorten eller flytta någon annan stans.

Den stora utflyttningen av ungdomar som sker från i stort sett alla mindre orter till storstäderna är ett fenomen som oroar många. Kommunledningar ser befolkningsunderlaget krympa och oroas över befolkningspyramidens omvandling och av hur det kan påverka välfärden. Företagare är oroliga för att det ska bli brist på kompetent arbetskraft. Och vad händer med framtidstron och utvecklingsmöjligheterna i en bygd som ungdomarna flyttar ifrån? Trots att de vuxna i regionerna hyser dessa farhågor, och trots att det från regionala makthavares sida finns en uttalad vilja att öka ungdomars deltagande i den regionala utvecklingen, så visar tidigare forskning att underliggande normer och interna logiker leder till att ungdomar i regionen uträknas som utvecklingskraft.

I denna rapport relateras resultat från uppsatser, gruppdiskussioner och enkäter genomförda år 2009-2010 i gymnasieklasser i kommunerna Vimmerby, Hultsfred och Eksjö till tidigare forskning genomförd med unga i kommunen Söderhamn i fokus. Hur är det att vara ung i den här kommunen? Upplever unga att de har en framtid här? Känner de sig delaktiga och har möjlighet att påverka? Detta är frågor som denna rapport belyser ur de ungas perspektiv.

Författare till rapporten är Lotta Svensson, fil dr i sociologi vid Uppsala Universitet och FoU Söderhamn. Lotta Svensson disputerade (2006) med avhandlingen "Vinna och försvinna? Drivkrafter bakom ungas utflyttning från mindre orten", och har därefter med direkt inriktning på Småland bl a publicerat ett kapitel "Ungdomar, kulturarv och samhällsutveckling" i Jonsson L (red) Astrid Lindgrens världar i Vimmerby. En studie om kulturarv och samhällsutveckling. Nordic Academic Press, Lund. 2010.

Lotta Svensson
FoU Söderhamn
Centrum för flexibelt lärande - CFL
Södra Järnväggsgatan 7, 826 80 Söderhamn
Tel: 0270-766 36, Mob: 070-565 95 38
a.lotta.svensson@soderhamn.se
www.cfl.soderhamn.se

FoU Söderhamn

FoU Söderhamn är ett tvärvetenskapligt forsknings- och utvecklingscentrum med fokus på frågor som rör utvecklingsprocesser. Ambitionen är att vara en drivkraft i arbetet med hållbar regional utveckling. FoU Söderhamn erbjuder analyser och utvärderingar av olika slag på uppdrag av företag och organisationer. Varje uppdrag är unikt och undersökningsmetoderna anpassas därefter. Hos FoU Söderhamn finns doktorander, forskare och professorer anknutna till olika lärosäten i Sverige. Exempel på forskningsområden är ungdomar, utbildning, kulturarv, arbetsliv, innovationsteknik och entreprenörskap och det bedrivs ett stort antal regionala, nationella och internationella utvecklingsprojekt.

Grunderna i verksamheten kommer från det forsknings- och utvecklingscentrum, FoU-Centrum Söderhamn, som byggdes upp år 2000 tillsammans med bland andra dåvarande Arbetslivsinstitutet.

Bakom FoU Söderhamn står CFL-Centrum för flexibelt lärande, Söderhamns kommuns organisation för vuxnas lärande. CFL är beläget i området Faxepark.

